

Minnistiina Pahkala

ERON JÄLKEISTÄ ISYYTTÄ RAKENTAMASSA

Retorinen diskurssianalyysi miesaktivistien ero-oppaista

TIIVISTELMÄ

Minnistiina Pahkala: Eron jälkeistä isyyttä rakentamassa.
Retorinen diskurssianalyysi miesaktivistien ero-oppaista
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimus
Toukokuu 2020

Tässä kandidaatintutkielmassa käsittelin isyyttä, joka on noussut yhä enenevässä määrin keskustelun ja tutkimuksen aiheeksi monilla eri aloilla. Tavoitteenani oli selvittää, minkälaista keskustelua erovanhemmuudesta ja isien asemasta on käyty laajemmin, ja millä tavoin isä on pyritty ohjaamaan miesaktivistien taholta. Tarkastelin aineistoa aiemman isyys- ja perhetutkimuksen sekä kriittisen miestutkimuksen teorian näkökulmista.

Tutkielmani aineistona toimi kaksi suomalaisen miesliikkeen aktivistien kirjoittamaa eroisän opasta, jotka on julkaistu 2000-luvun alkupuolella. Oppaissa keskeisenä tavoitteena on antaa tukea ja ohjata miehiä toteuttamaan isyyttään, ja toimimaan sosiaalitoimen ja entisen puolison kanssa. Tutkimuskysymykseksi muodostui: *Millaisia isyyden ja maskuliinisuuden diskursseja miesaktivistien eroisän oppaissa tuotetaan ja minkälaista retoriikkaa niissä käytetään?* Tutkielman keskeisenä tarkastelun kohteena olivat isät miehinä ja miehet isinä, mutta myös äidit ja lapset kytkeytyivät olennaisesti tutkielman aiheeseen. Analyysin avulla oli mahdollista tarkastella myös miesaktivistien käyttämän retoriikan suhdetta perheistä ja isyydestä käytyihin laajempiin keskusteluihin.

Analyysimetodina tutkielmassa käytettiin retorista diskurssianalyysia, jossa yhdistyvät argumentointikeinojen erittely ja niiden hyödyntäminen osana laajempien puhetapojen hahmottamista. Analyysiprosessi toteutettiin erittelemällä aineistosta löydettävät retoriset keinot ja teemoittelemalla isyyttä kuvailevat lausumat sisällöllisesti. Analyysin tuloksena muodostui kolme diskurssia, jotka nimettiin vanhemmuuden valta-asetelmiksi, lapsen eduksi ja miehen muutokseksi. Käytetty retoriikka on hyvin paatoksellista, sisältäen pääasiassa kategorisointia ja vaihtoehdottomuuspuhetta. Tutkielman tuloksista on nähtävissä, kuinka miesaktivistien ero-oppaissa isyyttä käsitteellistetään etenkin yhdistämällä aktiivisuus ja miehuus. Diskursseissa korostuu jaetun vanhemmuuden merkitys eron jälkeen, mutta sen nähdään vaativan miehen vallan palauttamista itselleen. Tutkielman lopuksi pohditaan miesaktivistien näkemysten asettumista osaksi aiempaa isyystutkimusta.

Avainsanat: Isyys, Avioero, Miesaktivismi, Kriittinen miestutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Tutkielman taustoitus ja teoreettinen viitekehys	3
2. 1 Isyys ja ero.....	3
2.2 Miesliike ja miesaktivismi Suomessa.....	6
2. 3 Kriittinen miestutkimus	8
3 Tutkimusaineisto	10
4 Tutkimusmetodi ja analyysiprosessi	13
4. 1 Retorinen diskurssianalyysi metodina	13
4.2 Analyysiprosessi.....	15
5 Ero-oppaiden kolme diskurssia	17
5. 1 Vanhemmuuden valta-asetelmat.....	17
5.2 Lapsen etu.....	20
5.2 Miehen muutos	22
6 Yhteenveto ja pohdinta	25
7 Lähteet	28

1. Johdanto

Avioerot ovat 1960-luvulta lähtien olleet parisuhteiden kulttuurisen muutoksen myötä yhä hyväksytympi osa ihmisten yhteiselon kaarta. Jos 1980- ja 1990-lukuja voidaan pitää instituutionalisena sopeutumisaikakausina lisääntyviin avioeroihin, 2000-luvulla ryhdyttiin jo etsimään uudenlaista suhdetta etenkin eron jälkeiseen perhe-elämään (Castrén, Forsberg & Ritala-Koskinen 2019, 352–325). Lapsiperheissä avioeron myötä joudutaan määrittelemään uudestaan esimerkiksi lasten huoltajuus ja vanhemmuuden jakaminen käytännön arjessa. Kyseisissä käännekohtissa tulevat usein näkyväksi niin vanhemmuuden kuin sukupuoltenkin väliset tasa-arvon kysymykset.

Tässä tutkielmassa tarkastelen eron jälkeistä isyyttä ja laajempien isyysdiskurssien muotoutumista suomalaisten miesaktivistien ero-oppaissa. Isyys on noussut viime vuosikymmenten aikana yhä enenevässä määrin keskustelun ja tutkimuksen aiheeksi monilla eri aloilla. Valtaosa aiemmasta isyystutkimuksesta on keskittynyt isän kokemuksen kuvailuun sekä ajan myötä muuttuneen isyyden tai erilaisten isätyyppien hahmottamiseen. Perhetutkijat Ilana Aalto ja Johanna Mykkänen tuovat isyystutkimuksen kenttää jäsentävässä raportissaan (2011) esiin tarpeen tarkastella isyyksiä myös perinteisen ydinperheihanteen kontekstin ulkopuolelta. Esimerkiksi kysymykset äitiyden ja isyyden yhteiskunnallisesta suhteesta, sukupuolittuneiden vanhemmuuskäsitysten muotoutumisesta sekä eron jälkeisestä isyydestä kaipaavat tieteellistä lisäpohdintaa. Näihin teemoihin pyrinkin tarttumaan tutkielmassani.

Teoreettisesti tutkielmani pohjautuu sukupuolentutkimuksesta ammentavan kriittisen miestutkimuksen käsityksiin, joissa tuodaan esille maskuliinisuuteen ja valtaan liittyviä ongelmakohtia (Hearn 1999) ja ymmärretään sukupuoli sosiaalisesti ja kulttuurisesti muotoutuneena. Minna Rantalaiho (2003) mainitsee isyyspolitiikan olevan vahvasti kiinnittyneenä tasa-arvopolitiikkaan, jolloin jo eroa edeltäneet vanhemmuuden käytännöt vaikuttavat myös eron jälkeiseen isyyteen. Hän perustelee, kuinka sitoutunutta isyyttä tukevan perhepolitiikan toteutumiseksi tarvitaan kulttuurinen ympäristö, jossa isyyttä ei käsitetä uhkana mieheydelle. Näin ollen sosiaalisen sukupuolen käsitys on hyvä väline arvioida yhteiskunnallista puhetta vanhemmuudesta. (Em., 223.)

Oma kiinnostukseni isyyttä ja vanhemmuuden ristiriitoja kohtaan on syttynyt pikkuhiljaa perehtyessäni miesten omiin isyyden kokemuksiin ja tutkimuskirjallisuuteen perheestä

sukupuolitietoisesta näkökulmasta. Tarkastellessani perinteisestä ja sosiaalisesta mediasta sekä kirjallisuudesta löytämiäni isien puheenvuoroja, törmäsin seuraavaan toistuvaan miesnäkökulmaiseen havaintoon: äitiyttä pidetään oletusarvoisena, mutta isyydestä joudutaan usein taistelemaan esimerkiksi avioliiton kriiseissä ja myös arjessa (esim. *Mies vailla tasa-arvoa*, Kotro & Sepponen 2007). Kyseisen kaltaiset kokemukset herättivät kiinnostukseni. Millaiset tekijät vaikuttavat eronneiden isien kokemaan epätasa-arvoon isien itsensä näkökulmasta? Tutkielmani motivaationa toimii myös henkilökohtainen haluni yrittää ymmärtää sukupuolen vaikutuksia parisuhde- ja perhe-elämään.

Erityisen vahvoja näkemyksiä, kokemuksia ja argumentteja isyyden haasteista vaikutti olevan suomalaisten miesjärjestöjen edustajien julkaisuissa. Miesliike ja -järjestöt viittaavat miesten sukupuolitietoiseen järjestäytymiseen. Suomalaisen miesliikkeen eräänä menestystarinana voidaan pitää Miessakit Ry:n kehityskulkua vuodesta 1995 lähtien (Jokinen 2012, 69). Kyseisen järjestön toiminta on alusta asti pohjannut miesten väliseen vertais- ja tukitoimintaan, ja myös tutkielman aineisto on julkaisuaikanaan ollut yhteydessä Miessakit ry:n toimintaan. Olen valinnut aineistoksi otteen mies- ja isäaktivisti Ralf Sundin vuonna 2005 julkaistusta eroisän opaskirjasta (*Ero! Selviytymisopas miehelle*) sekä Miessakit ry:ssä työskennelleen Markku Valtosen vuonna 2007 laatimat ohjeet eroisälle (*Mitä miehen täytyy tietää ja sietää? Selviytyminen erotilanteessa sosiaalitoimen asiakkaana*). Tutkielmassani analysoitava kirjallinen aineisto tarjoaa nähdäkseni sekä isien henkilökohtaiseen kokemukseen että laajempaan sukupuoli- ja perhepoliittiseen keskusteluun nivoutuvan näkökulman. Suomalaisten miesaktivistien näkökulmia isyyteen ei myöskään ole tietävästi aiemmin tutkittu.

Tarkastelen kyseisissä teksteissä käytettäviä vakuuttavuuteen tähtääviä kielellisiä keinoja hyödyntäen retorisen diskurssianalyysin menetelmää. Havaintojen pohjalta on mahdollista tarkastella näkemyksiä eron jälkeisestä isyydestä, miesaktivistien käyttämiä vaikuttamisen keinoja sekä julkaistujen tekstien vaikutuksia osana laajempaa isyyspoliittista keskustelua. Tutkielmani tavoitteena on etsiä vastauksia seuraaviin kysymyksiin: **millaisia isyyden ja maskuliinisuuden diskursseja miesaktivistien eroisän oppaissa tuotetaan ja minkälaista retoriikkaa niissä käytetään?** Aineisto kattaa vain kaksi argumentoivaa tekstiä yhden miesjärjestön edustajien näkökulmista, joten pyrin analyysiani taustoittaessa ottamaan huomioon myös laajemmin miesliikkeen kehityskaaren Suomessa. On myös huomionarvoista, että aineiston julkaisujankohdan ja tämän tutkielman kirjoittamisen välillä on kulunut noin 13-15 vuotta – niin yhteiskunnassa kuin sukupuoli- ja perhekäsityksissäkin on tänä aikana

tapahtunut muutoksia. Aineiston voi siis nähdä kuvastavan aikalaiskeskustelua isyydestä yhdestä näkökulmasta käsin.

Seuraavassa luvussa tuon esiin tutkielmaa taustoittavia käsitteitä ja teoreettisen viitekehysten. Taustoitan analyysiani tarkastelemalla avioeroa, vanhemmuutta ja huoltajuuskäsityksen muutosta ajallisesti sekä miesliikkeen näkemyksiä suhteessa isyyteen ja miehuuteen. Esittelen myös kriittisen miestutkimuksen viitekehysten, joka jäsentää aineistostani tekemiä havaintoja. Kolmannessa luvussa esittelen käyttämäni aineiston. Neljäs ja viides luku puolestaan keskittyvät itse analyysiprosessiin: havainnollistan ensin käyttämäni metodia, analyysin kulkua ja tutkimusetiikkaa, jonka jälkeen esittelen aineistosta havaitsemani diskurssit. Lopuksi teen yhteenvedon havainnoistani ja suhteutan niitä aiempaan tutkimukseen.

2. Tutkielman taustoitus ja teoreettinen viitekehys

Tässä kappaleessa tuon esiin tutkielmalleni keskeiset käsitteet ja lähtökohdat. Luon ensin katsauksen isyyden ja avioeron jälkeisen vanhemmuuden tutkimukseen sekä muuttuneisiin käsityksiin eron jälkeisen vanhemmuuden ihanteista. Määrittelen myös tutkielmani keskeisen kontekstin, miesliikkeen järjestäytymisen Suomessa. Esittelen lopuksi kriittisen miestutkimuksen näkemyksiä maskuliinisuuksista, jotka jäsentävät aineiston analyysia.

2.1 Isyys ja ero

Tilastokeskuksen keräämien tietojen mukaan noin 13 000 - 14 000 kaikista solmituista noin 24 000:a avioliitosta päättyy eroon vuosittain (Tilastokeskus 2018). Lapsiperheissä vanhempien ero vaikuttaa sekä arjen tasolla että juridisesti, ja vanhemmuutta joudutaan erotilanteissa usein määrittelemään uudestaan. Lasten huoltajuuteen liittyvät kysymykset ovat avioerotilanteissa nykyisin keskiössä, ja tällöin tavoitteena on aina lapsen etu. Valtaosa lasten huoltajuus- ja asumisjärjestelypäätöksistä tehdään vanhempien keskinäisellä sopimuksella, riitatilanteissa kuitenkin tuomioistuimessa. Eron jälkeistä isyyttä on aiemmin tutkittu esimerkiksi jaetun vanhemmuuden kokemuksista kuvaillen (Hokkanen 2005) ja eritellen miesten kokemuksia omasta isyydestään (Hakovirta & Broberg 2014). Myös vuoroasumista, uusperheitä ja lasten kokemuksia on tutkittu jonkin verran (Aalto & Mykkänen 69, 2011).

Isyyttä itsessään on tutkimuskirjallisuudessa pyritty käsitteellistämään myös erilaisten ulottuvuuksien kautta, jotka hahmottavat isyyden monipuolisuutta käytännössä. Pitkän linjan

isyystutkija, kasvatustieteilijä Jouko Huttunen tarkoittaa (2001, 57) isän lyhyesti mieshenkilöksi, joka ei ole synnyttänyt lasta, mutta on kuitenkin läheisessä suhteessa lapseen. Isyys ei Huttusen mukaan kuitenkaan ole käytännössä täysin yksiselitteinen käsite, ja hän jaottelee isän roolin biologisen ja perinnöllisen isyyden lisäksi juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. Juridiseen ulottuvuuteen liittyvät isyyden tunnustamisen lisäksi lapsen huoltajuus ja elatusvelvollisuus, kun taas sosiaaliseen ulottuvuuteen ovat yhteydessä arjen jakaminen ja yhteisyys. Isyyttä voidaan hahmottaa myös narratiivisesta lähtökohdasta, isyyskertomuksien pohjalta. Isyystutkija Petteri Eerola on jäsentänyt väitöskirjassaan jaetun hoivavastuun ja aktiivisuuden olevan nykyisin merkittävin näkemys vastuullisesta isästä. Toisaalta Eerolan mukaan vastuullisen isän kulttuurinen ideaali ei täysin näy käytännössä esimerkiksi isien pidempinä vanhempainvapaina. (Eerola 2012.)

Nykyisin isäksi tuloon liittyy siis olennaisesti lapsen kasvatukseen, arkeen ja hoivaan osallistuminen, ja valtaosa isistä pitää lastenhoitoon osallistumista itsestään selvänä valintana. (Johansson & Andreasson 2017; Eerola 2012.) Viime vuosikymmeninä isyyden muutosta on käsitteellistetty muun muassa tekemällä eroa perinteisen, elättäjyyteen sitoutuneen ja uuden, osallistuvamman isän välillä (Huttunen 2001). Isyystutkimuksessa keskeinen juonne onkin ollut 'uuden isän' käsitteen tarkastelu erilaisista näkökulmista. Uuteen isyyteen liitetään keskeisesti aktiivisuus ja hoivarooli, ja sen on osoitettu olevan keskeinen osa isyyspuhetta Suomessa sekä muissa pohjoismaissa (Eerola & Huttunen 2012). Isyyden muutostarinaa voidaan kuitenkin tarkastella myös kriittisesti, kuten monet sukupuolentutkimukseen tai kriittiseen perhetutkimukseen sitoutuneet tutkijat ovat osoittaneet. Nähdäkseni nämä tutkimukselliset näkökulmat voivat myös tuoda esiin tärkeää tietoa vanhemmuuden itsestään selvinä pidetyistä vastuun jaoista ja sukupuolittuneista käytänteistä. Elämäntilanteiden muutosten, kuten avioeron on myös todettu vaikuttavan lasten ja isien yhdessäoloon, ja ero tekee usein näkyväksi vanhempien ja lasten väliset tunnesuhteet ja huolenpitotyön. (Halme 2009; Hakovirta & Broberg 2014, 115.)

Avioeron voi usein tulkita kriisinä perheelle, jolloin prosessin vaikutuspiirissä ovat niin isät, äidit kuin lapsetkin. Avioeroa on pidetty usein uhkana isyyden toteuttamiselle sekä toisinaan myös jaetun vanhemmuuden ihanteen toteutumiseksi. Tilastojen mukaan valtaosa lapsista jää asumaan äitien luo, vaikka isät säilyvätkin huoltajina. Eron jälkeiseen isyyteen on usein myös liitetty käsite oheneva isyys, joka kuvaa nimensä mukaisesti isän roolin heikkenemistä perheessä. (ks. Rantalaiho 2003; Huttunen 2001.) Isyyspolitiikalla ja isän vanhemmuutta vahvistavilla toimilla, kuten isyysvapailta, on pyritty yleensä ratkaisemaan tai poistamaan

ohenevan isyyden ongelmia. Niillä voidaan myös ehkäistä eroja ja tukea mahdollisen eron jälkeistä hyvää isyyttä (Rantalaiho 2003, 203–217). Suomessa perhevapaista yhä kuitenkin vain noin 10 % on isien käyttämiä, joka on muihin pohjoismaihin verrattuna huomattavasti vähemmän. Esimerkiksi Islannissa vastaava luku on 31 % ja Ruotsissa 27 %. (Tilastokeskus 2019.)

Yhteishuoltajuus on merkittävästi yleisin tapa järjestellä eron jälkeistä vanhemmuutta, sillä vuonna 2013 93 % tapauksista lasten huoltajuus määrättiin yhteiseksi. Vuonna 1984 voimaan astunut laki lapsen tapaamisoikeudesta ja huoltajuudesta on toiminut yhteishuoltajuuden mahdollistajana, ja sen suosio on kasvanut 80-luvulta lähtien (Sarasoja & Rantala 2015, 33). Uusimmissa, vuoden 2018 tilastoissa yhteishuoltajuuspäätökset ovat pysyneet prosenttimäärältään samoissa luvuissa, ja kuudessa prosentissa tapauksista huoltajuus määrättiin yksin äidille, yhdessä prosentissa tapauksista isälle. Huoltajuuden lisäksi myös asumisesta tulee päättää, ja 81 % asumissopimuksista tehtiin äidin luona asumisesta vuonna 2018. (THL 2019). Nykyisin perhe- ja vanhemmuuspolitiikan lähtökohtana siis toimii jaetun vanhemmuuden ja jaetun hoivan ihanne, ja siihen perustuvat niin kasvatusoppaat, vanhempainvapaan muutokset kuin laki lasten huollostakin. (Vuori 2001; Kurki- Suonio 1999.) Yhteishuoltajuus, joka on yleensä eroa edeltävä tilanne ja eron jälkeinen pyrkimys, ei kuitenkaan aina takaa jaetun hoivan toteutumista käytännössä. Tutkimustiedon mukaan vanhempien käytännön kokemukset näyttäytyvät jopa ristiriitaisena vallitsevan ihanteen kanssa: äidit saattavat eron jälkeen kokea olevansa lähes yksinhuoltajan vastuussa, kun taas isät monesti tunsivat, ettei heillä ole vaikutusmahdollisuuksia lapsiinsa (Hokkanen 2005, 172).

Lapsen etu on nykyisin huoltajuusratkaisuja määrittävä tekijä, mutta ihanne yhteishuoltajuudesta ei ole historiallisesti kovinkaan vanha. Kirsti Kurki-Suonio (1999) on oikeusvertailevassa tutkimuksessaan havainnut, kuinka kunakin ajankohtana on ollut olemassa kulttuurinen konsensus ihanteellisesta lapsen edun toteutumisesta ja tutkimus vahvistaa käsitysten muutoksen ajan myötä. Kurki-Suonion mukaan yhteishuoltajuuden tavoite näyttäytyy nykyajan ihanteellisena lapsen edun muotona, johon on kuljettu monien yhteiskunnallisten ja perhe- ja sukupuolipoliittisten vaiheiden kautta. Kurki-Suonion tutkimuksesta käy kuitenkin ilmi, että ennen 1930-lukua, ja ennen lapsen oikeuksia, olivat huoltopäätöksissä etusijalla isän oikeudet. Isien valta-asemaan perheessä perustuivat siis myös isän ensisijaiset oikeudet huoltajuuteen. Mies toimi tällöin perheen julkisena edustajana naisen jäädessä yksityisen piiriin ja keskittyen perheen hoivatehtäviin. Avioerot olivat vielä harvinaisia, mutta erotapauksissa huoltajuus määräytyi sille osapuolelle, joka katsottiin

syöttömäksi aviorikokseen ja puolisojen eriytymiseen. (Em. 369 –374.) Syyllisyysperiaatteen toteuttaminen kertoo selkeästi myös ajankuvasta, jossa perheen hajoaminen koettiin häpeänä. Sittemmin syyllisyysperiaatteesta on luovuttu, ja nykyisin suomalainen avioerolainsäädäntö edustaa länsimaista käsitystä, jossa eroon ei etsitä syyllistä (Kiiski 2011, 35).

Syyllisyysperiaatteesta luopumisen jälkeen perhepolitiikassa ryhdyttiin laajemmin tarkastelemaan äidinhoivan merkitystä, josta tuli ensimmäinen selkeä tulkinta lapsen etua tukevasta ratkaisusta sekä tutkimuksen muissa vertailumaissa että Suomessa. (Kurki-Suonio 1999.) Äidin ja lapsen välinen yhteys hahmotettiin tällöin tärkeimpänä lapsen kehitystä tukevana tekijänä, ja sukupuolentutkija Jaana Vuori (2003, 45) kuvailee kyseistä hahmotustapaa psykososiaaliseksi näkemykseksi perheestä. Vuoren mukaan käsitys luonnehtii sodanajan jälkeistä näkemystä hyvästä vanhemmuudesta. Psykososiaalisen näkemyksen lähtökohtana oli äidin ja lapsen suhteen merkityksellisyys, mutta näkemys on sittemmin laajentunut ottamaan huomioon molempien vanhempien merkityksen.

Kurki-Suonion mukaan 1960-luvulla alettiin puhua psykologisen vanhemmuuden merkityksestä, ja huolto uskottiin sille vanhemmalle, joka pystyi paremmin vastaamaan lapsen psyykkisiin tarpeisiin (Kurki-Suonio 1999). Perhetutkimuksen pioneeri Ritva Nätkin havainnollistaa, kuinka 1960-lukua voidaan pitää aikakautena, jolloin monia muitakin perinteisen ydinperheihanteen luonnollisena pidettyjä elementtejä kyseenalaistettiin, ja jotka pikkuhiljaa myös murentuivat (Nätkin 2003, 17). Vanhemman sukupuolelle ei siis enää annettu samaa merkitystä kuin äidinhoivan mallissa, isäkin saattoi siis olla psykologinen vanhempi. Psykologisen vanhemmuuden ihanne syntyi osin jäykkien sukupuoliroolien kritiikkinä, osin käyttäytymistieteellisten sovellusten vaikutuksesta. (Kurki-Suonio 1999, 340–409.) Samaisella aikakaudella käydyn tasa-arvokeskustelun ja kotiäitiyden ideaalin murtamisen voidaan myös nähdä vaikuttaneen merkittävästi siihen, että isyydestä ylipäätään kiinnostuttiin vahvemmin (Kolehmainen & Aalto 2004, 12).

2.2 Miesliike Suomessa

Suomalaista miesliikehdintää ja miesjärjestöjä taas tarkasteltu yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa melko vähän. Miesliikkeen käsiteellä viitataan yleensä miesten sukupuolitietoiseen järjestäytymiseen, jolloin toiminta ja arvot ovat usein erilaisten poliittisten suuntausten ja intressien läpäisemää (Hearn & Niemi 2006, 102). Miesliikkeen sisällä toimii kuitenkin hieman erilaisin tavoittein ja arvoin toimivia järjestöjä, ja tällä hetkellä järjestöjen

kenties suurimmaksi yhteenliittymäksi on muodostunut katto-organisaatio Miesjärjestöjen keskusliitto. Puheenjohtaja Tomi Timperin (2012) mukaan liiton tarkoituksena on edistää hyvinvoinnin ja sukupuolten välistä tasa-arvoa miesnäkökulmasta käsin. Timperi mainitsee mieserityisiksi tasa-arvokysymyksiksi esimerkiksi mieserityisen osaamisen ohuuden sosiaali- ja terveystyössä, isien aseman lapsiinsa nähden erotilanteissa ja miesten syyllistymiskokemuksen sosiaalisissa ongelmista puhuttaessa. (Em. 82.) Miesjärjestöjen keskusliittoon kuuluvat tällä hetkellä Miessakit ry, Vihreä Miesliike ry, Suomen Vanhempainliitto ry, PerusÄijät ry, Isät lasten asialla ry ja Elatusvelvollisten liitto ry (Miesjärjestöjen keskusliitto 2013).

Suomessa sukupuolitietoista miespolitiikkaa harjoitetaan myös valtiosektorilla (Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan mies- ja mediajaosto vuodesta 1988 lähtien), ja miesnäkökulmaiseen tasa-arvoon keskittyvän miesjaoston saavutuksiin kuuluvat muun muassa vuonna 2003 aikaansaatu vanhempainvapaan isäkiintiö (Hearn & Niemi 2006, 102). Isyyden vahvistaminen onkin ollut tasa-arvopolitiikan keskeisin miehiin liittyvä tasa-arvotema ja se on myös osa tasa-arvopolitiikan ydinneuvottelua: naisten aseman parantamista työmarkkinoilla (Jokinen 2012, 65).

Miesten sukupuolitietoisten ryhmien järjestäytymisen historia ulottuu Suomessa vuosikymmenten taakse. Ensimmäiset miesten keskusteluryhmät syntyivät 1980-luvulla, jolloin ne olivat muodoltaan itsejärjestäytyneitä kasvuryhmiä. Näiden muutaman ryhmän tavoitteena oli miesten kesken puhua intiimeistäkin ongelmista ja vahvistaa yksilöiden identiteettiä. Ryhmien lähtökohtina toimivat samat periaatteet kuin feministisellä liikehdinnällä: näkemykset patriarkaatin haitallisista vaikutuksista yksilöiden toimintaan ja kyseisten ajatusmallien purkamisen merkitys. (Jokinen 2012, 66.) Samaan aikaan lähti toisaalta eriytymään myös toisenlaista miesliikehdintää, esimerkiksi miesasiakirjallisuuden muodossa, ja uudenlaisen miesnäkökulman lähtökohdat poikkesivat naisliikkeen tasa-arvoajattelun periaatteista. Aiemmasta eriytyneen miesasiakeskustelun voidaan katsoa toimineen myös vastalauseena feministisille näkemyksille, jotka monet miehet kokivat syyttelevinä ja hylkivinä. (Em. 68.)

Kaikkia suomalaisia miesjärjestöjä ei siis voi niputtaa tavoitteiltaan yhtenäiseksi, ja etenkin 1990-luvulla tapahtuneen miesliikehdinnän kasvun myötä muodostui ikään kuin kaksi toisistaan poikkeavaa miesliikkeen sisäistä linjaa. Arto Jokisen (1999) mukaan miesliikkeen sisäisiä eroavaisuuksia voi jäsentää juuri tämän suhtautumistavan mukaan: ensimmäisessä

näkökulmassa korostuvat sukupuolten vastakkaisuus ja biologiset eroavaisuudet. Tällöin miesten itsetuhoiset toimintamallit voidaan jopa nähdä keinona vapautua naisten vallan alta. Toisessa näkökulmassa taas nojaututaan enemmän feministiseen analyysiin, nähdessä patriarkaatin olevan myös miesten elämää hankaloittava tekijä. Keskiössä on ajatus siitä, että miehillä vaikuttaa olevan enemmän mahdollisuutta valtaan, vaikka kaikilla miehillä ei olekaan välttämättä enempää valtaa kuin naisilla. Patriarkaatti nähdään miesten kilpakenttänä, josta on oikeastaan haittaa miehille – ongelmat eivät kuitenkaan ole naisten aiheuttamia, vaikka naiset voivat toisaalta toimintamalleja tukeakin. (Em. 31–32.)

Eri miesjärjestöt myös suhtautuvat naisen asemaan ja esimerkiksi feminismin eri tavoin, ja jotkin järjestöt vaikuttavatkin lähtökohtaisesti edistävän miesten intressejä sukupuolten välisen tasa-arvon sijaan (Hearn & Niemi 2006, 102–106). Hyvinvointivaltioita tutkinut Raija Julkunen (2012) suhtautuu miesnäkökulmaiseen miesaktivismiin kyseenalaistaen ja tuo esiin kyseisten kärkevään miesaktivismiin liittyvän argumentoinnin ristiriidat. Miesnäkökulmaan kuuluu hänen mukaansa miesten esittäminen epätasa-arvoisena ja syrjittynä sukupuolena sekä miesten hyvinvoinnin vajeiden ponteva esilletuonti. Kyseisestä miesnäkökulmasta käsin esimerkiksi julkisten hyvinvointipalveluiden ja sosiaaliturvan resurssit kasautuvat merkittävästi naisille ja myös naisvaltaiset ammattikunnat nähdään kohtuuttomasti syrjivinä. Toisaalta näkemyksen hieman lievemmissä muodoissa ehdotetaan, että naisten hallussa oleva hyvinvointiosaaminen ei kykene ottamaan huomioon maskuliinisuutta. Miesryhmät ovat kuitenkin Julkusen mukaan taipuvaisia tulkitsemaan miesten hyvinvoinnin vajeet syrjintänä, eikä niinkään näkemään syrjäytymistä tuottavia kulttuurisia ja sosiaalisia prosesseja. (Em. 40–42.) Miessakit ry:n näkökulman voi tulkita sijoittuvan kärkevien ja lievempien muotojen välimaastoon, sillä yhdistys näkee selkeäksi ongelmaksi esimerkiksi hyvinvointiosaamisen puutteet mieserityisyydessä.

2.3 Kriittinen miestutkimus

Teoreettisesti tutkielmani pohjautuu kriittiseen miestutkimukseen, jolla ei Suomessa ole varsinaista akateemista järjestyneisyyttä, ja joka on kansainvälisestikin melko nuori tutkimusperinne. Kriittisesti maskuliinisuuksia ja mieheyden prosesseja tarkastelevaa tutkimuskirjallisuutta on tuotettu erityisen aktiivisesti 1990-luvulla, Suomessa muun muassa brittiläisen sosiologi Jeff Hearnin ja sukupuolentutkija Arto Jokisen toimesta. Kriittisen miestutkimuksen lähtökohtana toimivat havainnot siitä, kuinka historiallisesta näkökulmasta sukupuolen ja mieheyden käsitteillä on havaittu olevan merkittävä selitysarvo. Toisin sanoen

sukupuolella ja mieheydellä on ollut merkitystä niissä prosesseissa, joissa sosiaaliset eroavaisuudet ja hierarkiat ovat rakentuneet yhteiskunnassa. (Markkola & Östman & Lamberg 2014, 12.) Teoriaperinteen juuret ovat naistutkimuksessa, ja sen voidaan nähdä jatkavan feministisen tutkimuksen traditiota. Miestutkimus voidaan myös havainnollistaa lisänä sukupuolentutkimuksen tai feministisen tutkimuksen kenttään. Sukupuolitietoisella näkökulmalla voidaan siis tulla tietoiseksi siitä, miten sukupuoli vaikuttaa miesten asemaan, identiteettiin ja mahdollisuuksiin ihmisenä. Miestutkimus ei toisin sanoen ole pelkkää tutkimusta miehistä tai miesten elämän havainnointia, vaan se kysyy, mitä merkitystä sukupuolella on miehelle ja miten hän rakentaa tai tuottaa sukupuoltaan. Samalla tullaan pohtineeksi suurempaa teemaa, sitä mitä sukupuoli oikeastaan on. (Jokinen 1999, 16–22.)

Yleisesti ottaen sukupuolentutkimuksellisissa näkökulmissa ollaan siis kiinnostuneita niistä tavoista, joilla sukupuolta rakennetaan ihmisten välisessä toiminnassa ja kulttuurissa. Arjessa sukupuoli tulee useimmiten jäsenneyksi sen kategorioiden – mies ja nainen – kautta. Miehellä viitataan henkilöön, joka identifioituu miehen sosiaaliseen ja kulttuuriseen kategoriaan, ja useimmiten nämä henkilöt myös omaavat tietynlaisen fyysis-anatomisen ruumiin, niin sanotusti miehen ruumiin. Näin ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa ole. Miehisyydellä eli maskuliinisuudella taas kuvataan miehisten ominaisuuksien ideaalia ja normeja. Sitä havainnollistetaan enemmänkin kulttuurisena odotusarvona kuin todellisuutta peilaavana kuvauksena miehistä. (Jokinen 2012a, 128; Ojala & Pietilä 2013, 22.) Kriittisen miestutkimuksen lähtökohtana toimivat havainnot siitä, kuinka historiallisesta näkökulmasta sukupuolen ja mieheyden käsitteillä on havaittu olevan merkittävä selitysarvo. Toisin sanoen sukupuolella ja mieheydellä on ollut merkitystä niissä prosesseissa, joissa sosiaaliset eroavaisuudet ja hierarkiat ovat rakentuneet yhteiskunnassa. (Markkola & Östman & Lamberg 2014, 12.) Sukupuolen rakentumista voidaan tarkastella niin tekona, performanssina, roolina kuin diskurssinakin. Kun sukupuolta analysoidaan diskurssina, keskitytään sen muotoutumiseen kielellisissä neuvotteluissa. (Ojala & Pietilä 2013, 20–21.) Hahmotan tässä tutkielmassa isyyttä ja sukupuolta nimenomaan diskursseissa rakentuvana.

Miehiä on kriittisen miestutkimuksen teoriaperinteessä tarkasteltu erityisesti australialaisen sosiologin ja merkittävän mies- ja maskuliinisuustutkijan, Raewyn Connellin, 1980-luvulla lanseeraaman *hegemonisen maskuliinisuuden* käsitteen kautta. Käsitteellä pyritään kuvaamaan joidenkin miesten ylempiarvoisuutta suhteessa muihin miehiin, naisiin ja lapsiin, kulttuurisesti korkeimmalle arvostettua tapaa olla mies. (em. sit. Connell 1987.) Myös Jeff Hearn (2004) näkee ongelmalliseksi etenkin vallan ja valtaresurssien kumuloitumisen tietyille miehille sekä

vallankäyttöön ja hallintaan perustuvat tavat, joilla miehet voivat käyttäytyä suhteessa muihin ihmisiin. Nämä vallankäytön tavat voivat olla julkisia tai yksityisiä, hyväksytyjä tai vastustettuja ja ilmeisiä tai hienovaraisia. Maskuliinisuutta tai maskuliinisia ominaisuuksia ja ihanteita ei kuitenkaan tule hahmottaa staattisena tai yhdenmukaisena, ja myös hegemonisen maskuliinisuuden käsite on myöhemmin saanut osakseen kritiikkiä. Arto Jokinen (2012a, 134) esittää ymmärryksen hegemonisesta maskuliinisuudesta kuitenkin toimivan hyvänä lähtökohtana miesten välisten suhteiden, miehille keskittyvän vallan ja siihen liittyvien kamppailujen hahmottamiseen.

Teoriaperinteen sisällä on käyty keskustelua myös termin 'kriittinen' tarpeellisuudesta. Hearn (2004) kuitenkin alleviivaa käsitteen 'kriittinen' merkitystä puhuttaessa miestutkimuksesta. Hearnin mukaan juuri kriittisyys kuvaa sitä, kuinka miestutkimuksessa pyritään problematisoimaan miehiin ja valtaan liittyvät käytännöt. Toisaalta kyse on kielellisistä ja kulttuurisista eroavaisuuksista: Hearnin mukaan etuliitteellä voidaan korostaa tutkimusperinteen erottautumista angloamerikkalaisesta "Men's Studies"- viitekehystä, joka on äärimmillään anti- feminististä, nähden tasa-arvon kysymykset täysin vastakkaisesta näkökulmasta. (Em. 49–50) Sen sijaan Jokinen, Ahlbäck ja Kinnarinen (2012) taas punnitsevat termin 'kriittinen' tarvetta suomalaisessa miestutkimuksessa. Pohjoismaisessa miestutkimuksessa etuliitettä ei usein käytetä, sillä sijoittumista sukupuolentutkimuksen viitekehukseen ja naisten ja miesten emansipaatioon on ollut itsestäänselvyys (Em. 181). Kriittisellä miestutkimuksella on Pohjoismaista pitkät perinteen etenkin Ruotsissa ja Norjassa, ja yleisesti ottaen mies- ja maskuliinisuustutkimuksen vähäisyys ja institutionaalinen kiinnittymättömyys Suomessa nostetaan toisinaan esiin ongelmana, joka hidastaa muun muassa miehiä, poikia, hyvinvointia ja tasa-arvoa koskevan tiedon kerääntymistä (ks. Jokinen, Ahlbäck & Kinnarinen 2012b).

3. Tutkimusaineisto

Aineistona toimivat mies- ja isäaktivisti Ralf Sundin vuonna 2005 julkaistu eroisän opas (*Ero! Selviytymisopas miehelle*) sekä miesaktivisti Markku Valtosen vuonna 2007 laatimat ohjeet eroisälle (*Mitä miehen täytyy tietää ja sietää? Selviytyminen erotilanteessa sosiaalitoimen asiakkaana*). Molemmat aineistoista ovat julkaisuaikanaan kytkeytyneet Miessakit ry:n toimintaan, sillä myös ero- isän oppaan laatinut Ralf Sund on ollut mukana yhdistyksen toiminnassa.

Miessakit ry perustaa toimintansa miesten väliseen vertaistukeen ja luottamukseen, jonka vaikutukset ovat hyvinvointia lisääviä (Miessakit 2020). Yhdistyksen toiminnassa puhutaan edelleen mieserityisyydestä ja mieserityisestä osaamisesta, mieheltä miehelle tapahtuvasta jakamisesta ja vertaistuesta. Arto Jokinen (1999) ottaa kantaa mieserityisyyden käsitteeseen toimittamassaan teoksessa *Mies ja muutos*. Hänen mukaansa esimerkiksi juuri Miessakit ry:n pyrkimyksenä on edistää tasa-arvoa, mutta selkeästi miesnäkökulmasta. Jokisen mukaan miesnäkökulmaisten toimijoiden olisikin tärkeää selvittää myös sitä, mitkä ovat miesten asioita ja keitä ovat miehet, joiden asioita ajetaan. (em. 39.)

Tärkeä seikka aineiston analyysia varten on myös tuoda esiin julkaisujen ajallinen konteksti, sillä toiminta ja esimerkiksi käytetyt ilmaisut ovat ainakin osin muuttuneet 2000 -luvun alun jälkeen. Vuonna 2015 Miessakit ry:n toiminnanjohtaja Tomi Timperi kuvaa yhdistyksen verkkosivuilla toiminnan tavoitteiden perustuvan maskuliinisen ja feminiinisen kokemusmaailman erilaisuuden ymmärtämiseen sekä mieshyvän esiintuomiseen tasa-arvon kentällä. Hän kuvaa nykyisin ydinajatuksena olevan miesten ja naisten välisen kumppanuuskulttuurin vahvistamisen. (Miessakit 2015).

Olen kiinnostunut havainnoimaan niitä tekijöitä, jotka miesaktivistien näkökulmasta olennaisimmin vaikuttavat eronjälkeisen isyyden muodostumiseen. Samalla pyrin tarkastelemaan isyyden ja maskuliinisuuden miesnäkökulmaista rakentumista. Mies- ja isäaktivistien tekemästä työstä suuri osa keskittyy juuri eron jälkeisen isyyden vahvistamiseen. Isyyden vahvistamisen puolesta tehtävää toimintaa ei kuitenkaan ole kovin taajaan aiemmin analysoitu. Valitsemani aineistot sijoittuvat mielenkiintoisella tavalla sekä henkilökohtaisten kokemusten ja näkemysten että julkisen rajapinnoille. Niissä pyritään ohjeistamaan ja antamaan vertaistukea miesnäkökulmasta, mutta samalla kirjoittajat edustavat asemassaan miesliikkeen aktivisteja ja ovat positionsa puolesta myös yhteiskunnallisia vaikuttajia. Ralf Sundin kirjan voisi luokitella tekstityypiltään pamfletiksi. Pamfletti on alkujaan merkinnyt häväistyskirjoitusta, ja sittemmin määritelty arvostelevaan, vastustavaan tai provosoivaan tyyliin laadituksi lyhyeksi mielipidekirjaksi tai tutkielmaksi (Tieteen termipankki 2017).

Riitta Jallinoja (2006, 37) on tutkinut familistisen käänteen näkymistä Helsingin Sanomien mielipidepalstalla ja hän kuvaileekin, kuinka henkilökohtaisesta kokemuksesta on tullut tutkitun tiedon rinnalle validia ja yleistettyä. Näin ollen kokemuksiin pohjautuva tieto voi nousta yleistetyksi tiedoksi tutkitun tiedon rinnalle tai jopa nousta sen ohi vakuuttavuudessa. Kyseinen toiminto edellyttää kuitenkin useiden tarinoiden esille tuomista, jolloin niistä tulee

ikään kuin yhtenäinen sarja. Miesasiakirjallisuuden voisi näin ollen nähdä olevan samassa kategoriassa nykyisin suosittujen self help-oppaiden ja elämäntapakirjallisuuden kanssa, joiden pyrkimyksenä on vakuuttaa lukijansa usein vedoten juuri henkilökohtaisiin kokemuksiin.

Olen joutunut rajaamaan aineistoa, jotta tekstiä ei olisi liikaa ja jotta aineisto käsittäisi lähinnä eronneita isiä ohjeistavaa sisältöä. Markku Valtosen raporttia olen käsitellyt rajaamattomana, sillä se on kirjoitettu osana Miessakit ry:n järjestämää Erosta elossa- työtä. Tällöin yhdistyksen ero- ja vertaistoiminta oli vasta aluillaan. Raportti on otsikoitu seuraavasti: *Mitä miehen tulee tietää ja sietää? Selviytyminen erotilanteessa sosiaalitoimen asiakkaana*. Jo otsikon voidaan tulkita viittaavan miehen osaan tilanteen altavastajana ja selviytyjän roolissa. Tekstin tarkoituksena on tarjota käytännön toimintaehdotuksia, joita eronneen isän tulisi noudattaa jo eropäätöstä ennakoivissa sekä tavatessaan sosiaalitoimen työntekijöitä ja neuvotellessaan lasten huoltajuudesta. Raportin ohjeistuksen mukaan keskeistä on saada sosiaalityöntekijä uskomaan isän haluavan jakaa lasten huoltajuuden, ja isän käyttävän henkilökohtaisia resurssejaan lapsen edun saavuttamiseksi. Valtosen ohjeistaa isiä kontrolloimaan käytöstään esimerkiksi tunteiden näyttämisen ja keskustelun osalta, jotta haluttuun tavoitteeseen päästään. Tekstistä on tulkittavissa, että eronneille isille asetettu tavoite on pysyä lapsen huoltajana ja onnistua neuvottelemaan lapsen tai lasten äidin kanssa yhteishuoltajuus. Vaikka yhtäältä tekstin lähtökohtana on isän roolin vahvistaminen ja tukeminen, on toisaalta tekstistä tulkittavissa oletus äidin oletetusta vallasta ja etuoikeudesta lasten huoltajuuteen. Raportin yhtenä keskeisenä ulottuvuutena voidaan nähdä olevan myös sosiaalitoimen juridisten käytäntöjen ennakkointi sekä tiedottaminen (nais)sosiaalityöntekijöiden toimintamalleista.

Ralf Sundin teos kattaa hieman laajemman näkökulman avioerojen syihin, miesten ja naisten välisiin erontekoihin, jaetun vanhemmuuden ihanteeseen sekä eron jälkeiseen elämään isän kohdalla. Sundin teos on jaettu osuuksiin koskien eroa edeltävää elämää, eron kriisivaihetta sekä eron jälkeistä aikaa. Teos on poleeminen ja pamfletinomainen vakuuttamiseen pyrkivä kannanotto, joka tekstilajinsa puolesta suorastaan houkuttelee kielelliseen analyysiin. Olen rajannut teoksesta 53 sivun mittaisen osuuden analysoitavaksi. Tämä kaksi lukua kattava osuus sisältää luvut: *Miten selvitä myrskyn silmästä?* sekä *Jaettu vanhemmuus*. Perustelen valintaani toisen aineiston kanssa yhteneväisellä teemalla, sillä molemmat tekstiosuudet keskittyvät vuorotellen eronneiden isien ohjeistukseen ja esitettävien näkemysten argumentointiin.

Sundin teksti poikkeaa kuitenkin Valtosen raportista muutamissa retorista analyysia varten huomionarvoisissa seikoissa. Sund esittää teoksessaan selkeämmin mielipiteitään omasta

henkilökohtaisesta näkökulmastaan käsin, puhuen vertaisena yksityishenkilönä, kun taas Valtosen rooli puhujana tekstissä on häivytyempi. Sund käyttää myös omaan henkilöhistoriaansa pohjaavia yksityiskohtia tekstissä. Valtonen edustaakin raportissa sekä Miessakkien silloista näkemystä että omaa itseään tiedon välittäjänä. Tällaista liittoutumisasteen säätelyä voidaan käyttää myös retorisenä keinona. Tällöin keskeistä on se, sitoutuuko puhuja esittämäänsä väitteeseen vai etäännyttääkö hän itsensä esitetystä väitteestä (Juhila 2016, 348). Erityisesti Sundin teoksessa eritellään muun muassa yksilöllisiä, terveyteen, hyvinvointiin ja arkielämän sujuvuuteen liittyviä keinoja eron jälkeiseen elämän helpottamiseksi, mutta kyseisten lausumien problematisointi ei nähdäkseni tuo lisäarvoa perheen ja sukupuolen analyysiin. Valtosen kirjoittamassa raportissa sisältö keskittyy eronjälkeiseen byrokraatiaan ja vanhempien oletusarvoiseen toimintaan.

4. Tutkimusmetodi ja analyysiprosessi

4.1 Retorinen diskurssianalyysi metodina

Analyysimetodissani yhdistän retorisen analyysin ja diskurssianalyysin perinteitä ja tulkiten tekstin kielellisiä keinoja osana laajempaa vanhemmuuden kulttuuria miesnäkökulmasta. Analysoimani tekstit käsittelevät sisällöllisesti avioeroa, huoltajuuskiistoja, isyyttä ja miehen roolia. Aineiston kontekstina ovat siis yhdenlaiset perheen ja yksilön elämän kriisitilanteet, ja ne toimivat nähdäkseni kiinnostavana pohjana laajemmalle perhe- ja sukupuolipoliittiselle analyysille. Retoriikan tutkimuksella onkin tärkeä rooli sellaisen inhimillisen toiminnan tutkimisessa, joka perustuu erilaisille kiistoille. On mielekästä tutkia käytettyä retoriikkaa siellä, missä samaistuminen ja erottautuminen sekä kilpailevat identifioinnit ja erottelut esiintyvät rinnakkain (Summa 1996, 57, 59).

Analyysia tehdessäni olen käyttänyt apunani metodikirjallisuutta, jossa eritellään retorisen analyysin ja retorisen diskurssianalyysin lähtökohtia. Olen yhdistänyt etenkin Arja Jokisen ja Jaana Vuoren retoriikkaa käsitteleviä tekstejä sekä niissä esiteltyä metodisia keinoja, joiden avulla analyysini kulku jäsentyy. Pohjustaakseen analyysia, tulee ensin selvittää muutamia seikkoja liittyen aineistoon. *Asemoituminen, argumentaatiokonteksti* sekä tekstin *puhujaja yleisö* toimivat lähtökohtaoletuksina retoriselle analyysille ja taustoittavana tekijänä lukijalle (Jokinen 2016, 338–341; Vuori 2004, 95–97). Retoriikkaa tutkiessa puhe ei siis ole vain puhetta jostakin, vaan olennaisen tärkeää on myös huomioida puheen yleisö. Argumentoinnilla pyritään sitouttamaan kohdeyleisö esitettyyn argumenttiin suostuttelun ja vakuuttamisen keinoilla.

(Jokinen 2016, 340) Diskurssin käsitteen ymmärrän suhteutettuna sosiologi Michel Foucault'n määritelmään diskursiivisista 'lausumista', ja niiden kasautumisesta laajemmiksi tavoiksi hahmottaa todellisuutta. Foucault'n mukaan sosiaalinen todellisuus ja sitä kuvaavat ilmaisut tulee ymmärtää suhteessa toisiinsa (Foucault 1969).

Diskurssianalyysi on teoreettisesti ja metodologisesti väljä viitekehys, joka soveltuu hyvin tekstien analysointiin. Analyysiprosessissa yksilölliset puheet ja niiden merkitykset sulautetaan osaksi yleisimpiä diskursseja, ja näin ollen yksilö nivoutuu osaksi yhteisöään. Diskurssianalyysia menetelmänä käytettäessä on myös tärkeää ottaa huomioon puhujan yhteiskunnallinen asema ja konteksti. (Ilmonen 2001, 100.) Tässä tapauksessa diskursseja analysoidessa tulee siis huomioida esimerkiksi mahdolliset käsitteet, jotka toistuvat ja ovat kytköksissä tekstien kirjoittajien asemaan isä- ja miesaktivistien kentällä.

Diskursseja tuotetaan, muunnetaan ja uusinnetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä, ja tällöin on myös olennaista ottaa huomioon kontekstin moniulotteisuus. Kontekstin huomioon ottavassa tutkimuksessa analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tietynä aikana ja tietyssä paikassa, johon tulkinnat pyritään suhteuttamaan. (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 37–39.) Diskursseja tutkittaessa yksi näkökulma on tarkastella käytettyjen diskurssien ja vallan suhdetta. Tällöin voidaan analysoida esimerkiksi sitä, miten erilaiset diskurssit muotoutuvat hegemonisiksi ja arvioida niiden käyttöön liittyviä ideologisia seurauksia. (Em. 75–76.) Tässä tutkielmassa isyyteen ja maskuliinisuuteen liittyvää retoriikkaa ja toimintaohjeita analysoidaan, ja katsotaan miten ne näkyvät aineiston pohjalta muodostuneissa diskursseissa.

Retoriikan juuret sen sijaan ovat antiikin Ateenassa, jossa filosofit ja sofistit pyrkivät keskusteluissaan vakuuttamaan ja suostuttelemaan vastakkaisen osapuolen erilaisin kielellisin keinoin (Haapanen 1996, 23). Yhteiskuntatieteissä se on vakiinnuttanut paikkansa tutkimuksellisenä näkökulmana vuosisatoja myöhemmin, ja Hilikka Summa (1996, 5183) esittelee toimittamassaan teoksessa 1950-luvulla tapahtunutta retoriikan uudelleennousua yhteiskunnallisen tutkimuksen peruskäsitteeksi ja näkökulmaksi. Uuden retoriikan merkittävimmiä teoreetikoiksi hän nimeää Kenneth Burken, Chaim Perelman ja Stephen Toulmin. Etenkin kirjallisuudentutkija ja kriitikko Kenneth Burke (1897-1994) on teoksellaan *A rhetoric of Motives* (1950) vaikuttanut uuden retoriikan muotoutumiseen osaksi diskurssianalyyttistä viitekehystä. Burken mukaan tärkeintä on pyrkiä ymmärtämään inhimillisen toiminnan ehtoja ja motiiveja, ja näin ollen on hedelmällistä analysoida retoriikkaa symbolisen ulottuvuuden muotona. (Summa 1996, 60; sit. Burke 1950.)

Retorisessa analyysissä keskitytään lähinnä kielellisten merkityssysteemien analysointiin vaikuttavuuden ja vakuuttamisen näkökulmasta. Yhdistettynä diskurssianalyttiseen tutkimusperinteeseen retoriikkaa voidaan havainnoida tekemisenä, sosiaalisena toimintana eri tahojen välillä. (Jokinen 2016, 337–339.) Tarkastellessa retoriikkaa ja argumentointia on retoristen keinojen erittelyn taustalla otettava huomioon etenkin kyseiset seikat: argumentin esittäjän asemoituminen, puhuja- yleisösuhde, faktan konstruointi sekä kategorisointi. Käsitteet tulevat tarkemmin esiin seuraavassa analyysiprosessia kuvaavassa luvussa. Retorisessa analyysissä yksilöllisten motiivien, retoristen keinojen tai strategioiden itsetarkoituksellinen tarkastelu ei kuitenkaan ole olennaista, vaan huomion tulisi kohdistua toiminnan tarkasteluun, sen seurauksiin ja pyrkimyksiin. (Jokinen 2016, 343.) Näin ollen on tärkeää yrittää ymmärtää esimerkiksi miesliikkeen käyttämän argumentoinnin mahdollisia vaikutuksia vanhemmuuden arkielämään ja yleisiin käsityksiin isyydestä tai miehuudesta.

4.2 Analyysiprosessi

Jaana Vuori (2004) havainnollistaa retorisen tekstianalyysin lähtökohtia artikkelissaan Sukupuolen ja seksuaalisuuden retorinen analyysi. Nämä perinteiset retoriikkaa jäsentävät käsitteet ovat logos, eetos ja paatos. Käytän analyysissäni kyseisiä määreitä ikään kuin yksityiskohtaisempia vakuuttelun keinoja yhteen kokoavina yläluokkina, joihin tarkemmat argumentaatiokeinot sisältyvät. Havainnollistaakseni ajatuksiani käytän alla olevaa taulukkoa, johon olen luokitellut aineistosta löytämäni retoriset keinot.

Eetoksella kuvataan tekstin puhujasta rakentuvaa kuvaa, jolloin retorisenä keinona voidaan käyttää esimerkiksi edellä kuvaamaani liittoutumisen asteen säätelyä. Paatos sen sijaan kuvaa tekstin ja yleisön välille rakentuvaa suhdetta. Paatoksellisudella pyritään sitouttamaan kuulija tai lukija esitettyihin argumentteihin esimerkiksi luomalla ja ilmaisemalla tunteita. Logoksella taas ilmaistaan järkeen vetoamista. Retoriikan tutkimuksessa korostetaan kuitenkin logoksen, eetoksen ja paatoksen kietoutuvuutta, ja hedelmällisintä onkin tutkia tekstiä toiminnallisena kokonaisuutena. (Em. 101-102.)

Arja Jokinen (2016) erittelee puolustavan retoriikan keinoja, joilla pyritään vahvistamaan omaa argumentaatiota ja vakuuttamaan yleisö. Hän erottaa Vuoren tavoin retoriset keinot, jotka liittyvät väitteen esittäjään ja keinot, jotka nivoutuvat esitettyyn argumenttiin. Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat muun muassa liittoutumisasteen säätely sekä konsensuksella ja

asiantuntijalausunnoilla vahvistaminen, jälkimmäiseen taas esimerkiksi tosiasioihin vetoaminen, vaihtoehdottomuuspuhe, kategorioiden käyttö sekä yksityiskohdilla ja kertomuksilla vahvistaminen. (em. 348–357.) Havainnollistan jäsennyistä alla olevalla kuviolla, johon merkitsen vielä retoristen keinojen määrän.

Kuvio 1. Retoriset keinot aineistossa.

Mekaanisen analyysin aloitin merkitsemällä ensimmäiseksi tekstien marginaaleihin havaitsemiani retoriset argumentointikeinot. Tässä vaiheessa merkitsin keinot myös numeroin, joka mielestäni helpottaa jäsentämistä. Retoriseen analyysiin ei varsinaisesti löydy selkeää metodista perinnettä tai havaintojen jäsentämismallia, joten aloitin karkeasti ryhmittelemällä poimimani retoriset keinot niitä kuvaavien otsikoiden alle. Retoristen keinojen erittely toimi alustavana jäsennyksenä ja kyseisen prosessin myötä oli myös mahdollista havaita sisällöllisiä toistuvia teemoja tai aiheita, jotka antoivat pohjan muodostuneille diskursseille. Yleisesti käytetty tapa aloittaa kielenkäytön analysointi onkin lähtee liikkeelle siitä, millä sanastoilla kiinnostuksen kohteena olevaa aihealuetta aineistossa tarkastellaan (Suoninen 2016, 232). Analyysivaiheen aluksi tekstiaineisto vaati aktiivista lähilukua. Retoristen keinojen

havainnoinnin lisäksi jäsentä tekstiä teemoittelun keinoin, jolloin havainnoin esiintyneistä lausumista yhteneväisyyksiä. Ensimmäinen tuloksia jäsentävä havainto oli paatoksellisten retoriikan korostuminen Sundin ja Valtosen teksteissä. Jäsentävää analyysia haastoi kuitenkin myös retoristen keinojen päällekkäisyys. Monien ero-oppaissa esiintyvien lausumien voidaan nähdä sisältävän rinnakkain niin kategorisointia kuin vaihtoehdottomuuspuhettakin.

Analyysiprosessin kulussa otan huomioon myös oman positioni tutkijana, ja suhteessa tutkimaani ilmiöön. Nähdäkseni on kuitenkin tärkeää myös ymmärtää, etten itse jaa samaa sukupuolista kategoriaa enkä näin ollen samoja sosiaalisia kokemuksia, kun miehet, joita kriittinen miestutkimus tarkastelee. (ks. Jokinen 1999, 20–21.) Tällä seikalla voi olla vaikutusta myös tekemiini havaintoihin. Tutkielmassa käyttämäni aineisto on julkista ja jokaisen löydettävissä, joten aineiston käsittelyyn tai säilyttämiseen ei liity erityisiä tutkimuseettisiä haasteita. Seuraavassa luvussa esittelen analyysin tuloksena syntyneitä diskursseja ja argumentaation tukena käytettyä retoriikkaa.

5. Ero-oppaiden kolme diskurssia

Havaitsin tekstistä teemoittelun kautta löytyvän kolme keskeistä diskurssia, jotka osittain risteävät, ja joihin kytkeytyy myös yhdenmukaisuuksia. Kuvaan diskursseja seuraavasti: *vanhemmuuden valta-asetelmat*, *lapsen etu* ja *miehen muutos*. Aineisto sisälsi paljon suoraa ja epäsuoraa kritiikkiä, jonka kohteena ovat sekä instituutiollisella tasolla toteutuva sukupuolten tasa-arvo että naiset äiteinä ja entisinä puolisoina. Aineistolajin poliittisuus tulee kuitenkin huomioida, sillä tekstien lähtökohtaisena tarkoituksena on herättää tunteita ja saada lukijayleisö toimimaan. Diskurssien nivoutuminen sekä historiaan että 1990-luvulla käytyyn isyyskeskusteluun on vahvasti näkyvillä. Myös sukupuolten välisestä vallasta ja eronteosta käytävä neuvottelu tulee esiin jokaisessa diskurssissa.

5.1 Vanhemmuuden valta-asetelmat

Vanhemmuuden valta-asetelmiä kuvaavassa diskurssissa keskeistä ovat miesten ja naisten väliset erot niin sukupuolten välisissä käytännöissä kuin yhteiskunnan asettamina huoltajuuden eriarvoisuuksinakin. Sekä entisen puolison että instituutioiden toimintaa koskevat toteamukset vuorottelevat teksteissä, mutta pääasiallinen argumentti isän vallan lähtökohtaisesta heikkoudesta pysyy yhtenäisenä läpi aineiston. Valta-asetelmiä kuvaava diskurssi toimii myös muita diskursseja määrittävänä, hallitsevana käsityksenä aineistossa.

”Isyyden kaikkien puolien toteuttaminen eron jälkeen vaatii kamppailua ja taistelutahtoa, joskus ylivoimaiselta tuntuva vastustajaa vastaan.” (Sund)

”Vastaanhangoitteleva äiti voi käytännössä estää lapsen ja isän tapaamiset.” (Sund)

Valta-asetelmia kuvatessa tekstissä pyritään luomaan mielikuvia erillisistä äidin ja isän kategorioista, joissa myös etujen voidaan nähdä olevan vastakkaisia eron myötä. Tulkitsen näiden vastakkainasettelun olevan olennaisesti kietoutunut nimenomaan sukupuolikategorioihin. Äidin kategoriaan liitetään negatiivisia konnotaatioita sisältäviä ilmaisuja, kuten ”vastustaja” ja ”vastaanhangoitteleva”, joissa piirtyy kuva perheessä lähes yksinvaltiaan asemassa toimivasta yksilöstä. Kyseinen etujen vastakkaisuuden argumentaatiomalli kytkeytyy suomalaisten miesliikkeiden jo aiemmin mainittuun miesliikkeen ensimmäiseen ajattelutapaan, jota Arto Jokinen (1999, 32 – 33) punnitsee.

”Äidit kostavat usein isille eron jälkeen kokemaansa pahaa estämällä lasten ja isän yhteydenpidon, jolloin isän ja lapsen yhteys voi kokonaan katketa.” (Sund)

Sukupuolten vastakkaisuuteen perustuva lähtökohta asettaa helposti näin myös eroa läpikäyvät vanhemmat keskenään eturistiriitoihin, ja tällöin näkemys perustavanlaatuisesta erilaisuudesta saattaa vaikuttaa omaa asemaa uhkaavalta. Isän oikeudet ja äidin omaama valta lapsiin aiheuttavat tässä näkemyksessä siis ristiriidan. Äidin ja isän näkökulmat näyttäytyvät aineistossa lähtökohtaisesti eroavilta, yleensä jopa riitaisilta. Aineistossa äitien toiminnan motivaatioksi kuvataan esimerkiksi kosta eron jälkeen kokemastaan pahasta. Näin ollen tehdään myös oletuksia eronjälkeisistä tunnereaktioista ja niiden näkymisestä käytännössä. Määrällistä tutkimusta suomalaisista avioerokokemuksista tehnyt Jouko Kiiski (2011, 119) taas kiteyttää avioeron jälkeisten kokemusten olevan enemmänkin yhteydessä eron syihin, eikä niinkään sukupuoleen. Vastakkainasettelu ja vaihtoehdottomuuspuhe toimivat kuitenkin aineistossa käytetyn retoriikan ytimessä.

”Ex-puoliso on myös sitoutunut omaan esitykseensä eikä haluaisi siitä tinkiä.” (Valtonen)

Aineistossa isien oikeudet ovat toisin sanoen uhattuna, sillä äidin toimijuus nähdään voimakkaampana. Toisaalta isien oikeuksista on herätelty keskustelua jo 1960-luvulta lähtien, jolloin Yhdistys 9 perusteli miesten kannustamista kotihoivaan myös puhumalla miehen oikeuksista, ei pelkästään velvollisuuksista. Yhdistyksen aloitteesta käydyn tasa-arvokeskustelun voidaan nähdä nostaneen ennenkuulumattoman ajatuksen siitä, että miesten tulisi osallistua lasten hoivaan myös heidän itsensä vuoksi. Yhdistyksen ajatusten mukaan arjen ja elämän uusintaminen on arvokasta ja tuottaa inhimillistä tyydytystä, ja samalla voidaan

vapautua elättäjyyden paineista, jotka miehille ovat kasaantuneet. (Vuori, 41.) Jeff Hearn (1999) puolestaan keskustelee artikkelissaan *Pro-feminist, father and fatherhood* miesten ja isien oikeuksista hieman toisenlaisesta näkökulmasta käsin. Hänen mukaansa tulisi kyseenalaistaa etenkin mediassa ja julkisuudessa esillä oleva näkemys isyyden mukana tulevasta luonnollisista ”oikeuksista”, jotka perustuvat biologiaan. Hän mieltäisi isyyden oikeuksien tulevan enemmänkin psyykkisen ja sosiaalisen läheisyyden kokemuksen myötä. Hearnin näkemyksestä on tulkittavissa oikeuksien ja velvollisuuksien kytkeytyminen yhteen arjen tasolla, ja ajatuksen voi olettaa koskevan molempia vanhempia. Aineistossa vallasta ja oikeuksista käydyt keskustelut muotoillaan kategorisoivan retoriikan kautta. Tämä tulee näkyväksi myös suuressa määrässä sosiaalitoimea ja yhteiskuntaa koskevia lausumia. Teksteissä sosiaaliviranomaisten naisvaltaisuus kuvataan uhkana miehen ja isän oikeuksien toteutumiselle, siinä missä entisen puolison henkilökohtainen toimintakin.

”Lastenvalvojat toimivat työpareina, eli miehenä voit varautua siihen, että tilanteessa on vähintään kolme naista sinua ”vastassa”. Kuten edellä mainittiin, voit kuitenkin kysyä mies-naistyöparia objektiivisen kohtelun varmistamiseksi.” (Valtonen)

”Naistyöntekijöillä voi omien kokemuksiansa perusteella olla varsin suuria epäilyksiä miesten kykyihin huushollin pyörittämisen suhteen, olipa kyse sitten ruuan laitosta, pyykkäämisestä tai ylipäättään miehen kyvyistä toimia pitkäjänteisesti lapsen kasvattajana.” (Valtonen)

Kategorisoivassa, valtataistelua kuvailevassa puhetavassa naiset ja sosiaaliviranomaiset rinnastetaan usein yhtenäiseksi toimijaksi. Sosiaalitoimen ja naissukupuolen yhtenäisyyden voi tulkita täten uhkaavan miehen roolia läsnä olevana isänä, oikeuksien turvaamista ja kuulemista. Instituutiokriittinen näkökulma kenties juontaa juurensa 1960-luvulle asti, jolloin äidinhoivan ihanne vielä näkyi oikeuden päätöksissä avioerotilanteista ja huoltajuudesta (Kurki-Suonio 1999; Vuori 2004). Asiantuntijatasolla äidin hoivan ihanne oli myös voimakas, ja psykososiaalinen perheasiantuntijuus keskittyi olennaisesti äidin ja lapsen väliseen suhteeseen. Asiantuntijatasoon voidaan siis katsoa seuranneen perässä tasa-arvofeminismin ja naistutkimuksen linjauksia. (Vuori 2004, 41–42.) Vuoden 2019 tilaston mukaan sosiaalialalla työskentelevistä yhä 86 % on naisia (Tilastokeskus 2020). Aineistossa tehty rinnastus perustuu kritisoimaan kyseistä tosiasiaa, puuttumatta kuitenkaan sukupuolisegregaation taustalla oleviin tekijöihin.

”Julkisessa keskustelussa toistuu jatkuvasti väite miesten vastentahtoisuudesta kotitöihin. Kyse ei aina ole vastentahtoisuudesta, vaan siitä, etteivät naiset luovuta valtakuntaansa miehille. Miehen on otettava paikansa hellan ääressä.” (Sund)

Aineistossa havainnollistetaan vallankäytön koettuja ongelmia myös naisten tekemien kotitöiden ja hoivan suhteen. Tätä Merja Korhonen tulkitsee artikkelissaan mallivallan käsitteen

avulla (Korhonen 2004, 263; sit. Aarseth 1995). Perheen kontekstissa mallivalta kytkeytyy naisten historiallisesti luomiin standardeihin kodin- ja lastenhoidosta, ja mallivallan oletetaan kuuluvan sille osapuolelle, joka luo käytänteitä. Näin alakynteen jäävät he, jotka sopeutuvat luotuihin standardeihin. Aineiston argumenteista on havaittavissa myös kapinaa henkiviä sanavalintoja, jotka kannustavat miehiä toimimaan aktiivisina ja tarpeen tullen jopa aggressiivisina subjekteina, ”tunkeutumaan” koetun naisten mallivallan alueelle. Feministisessä teoriaperinteessä miesten kodin piiriin osallistuminen on toisaalta taas nähty vapautumisen käsitteen kautta (esim. Vuori 2004). Tekstissä keskitytään kannustamaan miehiä voimaantumiseen ja ”ottamaan paikkansa hellan ääressä”, johon viitataan ”naisen valtakuntana”. Sukupuolittuneet miehen ja naisen toimintakentät tulevat selkeästi esiin voimaantumiseen liittyvässä argumentaatioissa. Nämä kannustus- ja muutოსilmaisut kiinnittyvät olennaisesti myös viimeisessä kappaleessa 5.3 esiteltävään miehen muutosta kuvaavan diskurssiin.

5.2 Lapsen etu

Ero-oppaat sisältävät runsaasti lapsen etua vakuuttavuuden keinona käyttäviä ohjeita, ja molemmista teksteissä painotetaan lapsen edun toteutumisen merkityksellisyyttä. Lapsen edun tulisi ohjeiden mukaan ohjata myös miehen toimia eron jälkeen, mutta käy myös ilmi, kuinka häilyvästä ja tulkinnanvaraisesta käsitteestä usein on kyse. Kenties tulkinnanvaraisuuden myötä lapsen edusta pyritään puhumaan enemmänkin sen kautta, mitä se ei ainakaan ole.

”Lapsen etu ei kuitenkaan voi olla se, että isä häädetään perheestä äidin yksipuolisella päätöksellä: tähän ei pidä missään nimessä suostua, kuten ei myöskään siihen, että äiti kaappaa lapset kodista karatessaan omille teilleen.” (Valtonen)

Aineistossa lapsen edusta neuvotellaan usein suhteessa isän rooliin, sillä näkökulma on isän, joka pyrkii antamaan näkemyksen yhteiskunnallisesti vallitsevasta lapsen edun käsitteestä. Valtosen tekstissä asetetaan isän säilyminen kodin piirissä ensisijaiseksi lapsen edun kannalta. Äidin ja isän edut näyttävät yhä vastakkaisina, jolloin ne eivät voisi täysin toteutua yhtäaikaaisesti, varsinkaan äidin asettautuessa isän edun tielle eron jälkeen, esimerkiksi huoltajuusriidan muodossa. Kohdissa, joissa asumisjärjestelyistä neuvotellaan, äidin valtaa kuvataan esimerkiksi äidin pyrkimyksellä ”kaapata” lapset yhteisestä kodista ja ”karata” pois tilanteesta. Vaihtoehtoiseksi näkökulmaksi annetaan isän ”häättäminen” äidin toimesta.

”Siksi on ratkaisevan tärkeää kaikissa yhteyksissä nostaa esiin lasten etu. Käytännössä tämä tarkoittaa usein esim. sitä, että lasta ei riistetä pois tutusta ympäristöstään eikä hänelle tärkeiden ihmisten piiristä. Selvitä mahdollisuutesi jäädä asumaan kotiisi lasten kanssa, koska puolisoasi tehtävänä on hankkia erotilanteessa itselleen oma asuntonsa.

Lapsen etuun vetoaminen on tietenkin sikäli hankala asia, että sillä voidaan perustella miltei mitä tahansa, toisaalta taas ei mitään.” (Valtonen)

Lapsen edusta puhutaan aineistossa subjektiivisena, jopa tilanteen mukaan muuttuvana tai vaikeasti hahmotettavana, kuitenkin huoleen vedoten. Lapsen etu onkin käsitys, joka on muuttunut merkittävästikin ajan myötä. Muutosta voi tarkastella esimerkiksi yksilöllistymisen ja ydinperheihanteen purkautumisen kautta (ks. Nätkin 2003). Pitkäaikainen käsitys lapsen hyvästä on ollut kytkeytyneenä ydinperheeseen ja oman äidin antamaan hoivaan, mutta modernin ajattelutavan ja perheiden monimuotoistumisen myötä myös lapsen edun käsite on muuttunut moninaisemmaksi. Yhtä ja luonnollista perustaa käsitykselle ei kuitenkaan voida löytää. Nykyisin lapsen edulla tarkoitetaan usein kiintymyssuhdetta, normaalia elämäntapaa, tasapainoista kehitystä ja myös lapsen toimijuuden huomioimista. (Em. 37–38.)

”Käsite lapsen etu on subjektiivinen, jonka sisällön voi viime kädessä vain lapsi itse kertoa. Kyse on kokemuksesta. Ulkopuoliset pyrkivät objektiivisesti arvioimaan lapsen etua. On selvää, että tehtävä on mahdoton. Lapsen etu on niin epäselvä käsite, että mitä tahansa päätöksiä ja mielipiteitä voi aina perustella sillä.” (Sund)

Sund kuvaa lapsen edun olevan subjektiivinen kokemus, jota ulkopuoliset, kuten vanhemmat ja sosiaalitoimi, pyrkivät määrittelemään lapsen puolesta. Argumentoinnin tehosteena käytetään tehtävän vaikeutta kuvaavaa ääri-ilmaisua ”mahdoton”. Aineistossa kuvataan lapsen etua toisin sanoen voimakkaasti lapsen yksilöllisen toimijuuden kautta, antaen lapselle tilanteessa vallan päättää omasta parhaastaan. Lastensuojelulain mukaan lähtökohtana on lapsen kuuleminen ja mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeissa asioissa siten, että ratkaisut turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin lisäksi myös läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet (Lastensuojelulaki 417/2007). Väestöliitto kuvaa lapsen arviointiin liittyvän myös tulkintaa, joka vaatii lapsen näkemysten ja oikeuksien tuntemusta (Väestöliitto 2018). Käytännössä huoltajuudesta keskustellessa lapsen omaan näkemykseen vetoaminen saattaa kuitenkin olla haastavaa, kuten Kurki-Suonion (1999) tutkimuksesta käy ilmi. Hänen havaintojensa mukaan lapset useimmiten kieltäytyvät tekemästä valintoja vanhempien välillä, eikä täten lapsen edun ihanteellista tulkintaa voida rakentaa vain lapsen oman mielipiteen mukaan (Em. 557).

”Miehen tehtävä isänä on ottaa oma paikkansa. Välillä joutuu pitämään kyynärpäitä melko korkealla, mutta tässä tapauksessa tarkoitus – lapsen etu – pyhittää keinot.” (Sund)

Isän tehtävän merkitys suhteessa lapsen etuun on näkyvässä monessa kohtaa aineistoa. Lapsen edun merkitystä korostetaan, ja tuodaan esiin molempien vanhempien, etenkin isän läsnäolon

tärkeys. Yllä oleva katkelma kuvaa, kuinka miehen tulee ”ottaa oma paikkansa”, jotta täyttäisi isän velvollisuudet ja lapsen etu toteutuu. Myös aineistossa aiemmin epäselväksi kuvattua lapsen etua kannustetaan lopuksi tavoittelemaan keinoja kaihtamatta. Lapsen etua käsittelevissä lausumista on tulkittavissa paradigma lapsen oikeudesta ja tarpeesta isään. Lapsen tarve isään perustuu osittain psykoanalyttiseen perinteeseen, jossa isän on nähty olevan tärkeä toimija lapsen eriytyessä äidistä ja etenkin tarjotessa poikalapsille samastumismallin. Korostettaessa isän roolimallin merkitystä, tuodaan usein näkyväksi myös käsitys tarpeesta miehisyyden mallille. Näkökulma korostaa miehisyyden olevan olennainen osa isyyden toteuttamista, jolloin miehen ei tulisi ilmaista liikaa feminiinisenä tai äidillisenä pidettyjä piirteitä säilyttääkseen miehisyytensä (ks. Vuori 2001; Vuori 2009). Miehen tehtävästä isänä puhutaan aineistossa myös muutospuheeseen sekä isyyden ja miehuuden yhdistämiseen viittaavin ilmauksin. Viimeisessä diskurssissa keskitytään havainnoimaan miehen muutospuheen näkymistä tekstissä.

5.3 Miehen muutos

Kolmas aineistosta esiin nouseva diskurssi kiteytyy miehen muuttumiseen isyyden vuoksi ja sen ansiosta. Muutokseen tähtäävässä retoriikassa vedotaan myös miehen toimijuuteen, ja korostetaan aktiivisuuden myönteistä vaikutusta. Muutospuhe linkittyy olennaisesti uuden isyyden diskurssiin, johon maskuliinisuus tulee sovittoa. Uutta isyyttä kuvataan kokemuksena isän läsnäolon oletusarvoisuudesta, jolloin esimerkiksi hoivan ja kotitöiden jakaminen on olennainen osa isyyden toteuttamista (Johansson & Andreasson 2017, 89). Ilana Aallon mukaan isyyden historiakertomuksen vakiintunut juoni rakentui 1990-luvulla muutoskertomukseen, jossa nähtiin vastakkain kaksi näkemystä muuttuneesta isästä. Toisessa kertomuksessa etäinen ja autoritäärinen isä muuttui kohti edistyksellistä, tasa-arvoista ja hoivaavaa isyyttä, kun taas vaihtoehtoisesti muuttunut isä saattoi uuden hoivaavan roolinsa myötä myös menettää arvoaltaansa, asemansa ja ”maskuliinisuutensa”. Näkemykset muodostuivat yhtäältä kiistakumppaneiksi, toisaalta toisiaan vasten rakentuviksi. (Em. 2012b, 91.) Aallon mukaan isyyden historiakertomusta voidaan toisaalta myös kritisoida yleistämisestä ja yksipuolisuudesta (Aalto 2004), jolloin historian isyyksien monipuolisuus ja vaihtelu eivät tule näkyväksi.

Myös Vuoren (2001) tutkimuksesta käy ilmi, kuinka uutta isyyttä on tuotettu perheasiantuntijateksteissä. Näissä vastapareiksi muodostuivat monesti vanha ja etäinen isän malli sekä uusi, osallistuva isyys, johon teksteissä kannustettiin. Sekä isyyden suuri

muutuskertomus että houkutteleva, kannustava retoriikka erottuu myös analysoimassani aineistossa. Yksityiskohtia hyödyntävä isyyden tehtävien kuvailu toimii myös retorisenä tehokeinona, jolla kannustavuuteen pyritään. Teksteissä äidin mallivaltaa vastustetaan ja kuvataan isän alistumista, ”suostumista”, mallivallan alle. Näin ollen miehen muutos - diskurssissa näkyy myös vanhemmuuden valta-asetelman diskurssin pohjavire. Vallan lisääntymistä miehen muutoksen myötä kuvataan esimerkiksi vertaamalla käsitteitä ”äidin pikku apulainen” ja ”täysivaltainen vanhempi”.

”Hoida vauvaa, leiki, ruoki ja ulkoiluta! Älä suostu tekemään tätä äidin pikku apulaisena vaan täysivaltaisena vanhempänä, isänä.” (Sund)

”Ole kuitenkin lastesi isänä rohkea ja usko kykyihisi olla vähintään yhtä hyvä huoltaja kuin äitikin.” (Valtonen)

Uuteen hoivaavaan isyyteen kannustetaan rohkeudella ja kykyihinsä uskomalla. Lähtökohdaksi siis tarjotaan oletettua käsitystä isän huoltajuuden alemmuudesta suhteessa äidin huoltajuuteen, ja näin on tulkittavissa käsitys isän alisteisesta positiosta vanhemmuuskysymyksissä. Ohjeissa näkyy myös sitoutuminen jaetun vanhemmuuden eetokseen, jossa hoiva on jaettu isän ja äidin välille tasaisesti. Jaettuun vanhemmuuteen ja hoivaan kannustetaan, mutta samalla korostaen isän merkitystä. Isän tulee siis kyetä irtautumaan niin kutsutusta menneisyyden isyyden roolista, mutta kuitenkin säilyttäen oman isyyden ja sen myötä oletetun miehuuden ja maskuliinisuuden.

”Ole kova jätkä – näytä tunteesi!” (Sund)

Isän ’kovan jätkän’ identiteetin kuvataan muodostuvan tunteiden näyttämisen kautta. Kehotuksen voi nähdä alleviivaavan miehisyttä, jota tunteiden näyttäminen ja uuden isän käytäntöjen toteuttaminen saattaisi uhata. Maskuliinisuus, hoivaavuus ja tunteiden näyttäminen eivät vaikuta tekstin argumentoinnissa olevan ristiriidassa keskenään. Väitöskirjassaan isyyskertomuksia tutkinut Aalto (2012b) on havainnut kyseisen tarpeen puolustella juuri ’kovan jätkän’ identiteettiä etenkin koti-isien kertomuksissa omasta hoivaavasta isyydestään (Em. 122). Kuitenkin tarpeen maskuliinisen identiteetin puolustamiselle voi tulkita nousevan uuden isyyden periaatteiden ja miehuuskäsityksen ristiriidasta. Samansuuntaisia havaintoja on esittänyt myös Jaana Vuori (2009, 58) tutkiessaan 90-luvun suomalaisia perheasantuntijoiden tekstejä. Niissä etenkin jaetun vanhemmuuden mallista neuvoteltaessa isien painotettiin säilyttävän miehuutensa, vaikka hoiva olisikin keskeinen osa isän toimintaa.

Mielenkiintoisen näkökulman miehen muutoksen diskurssiin tarjoavat myös taustalla vaikuttavat perustelut isän toiminnan muutokselle. Pohjoismaista isyyspolitiikkaa Minna Rantalaiho (2003, 221–222) havainnollistaa käsitystä miehen tarpeesta lapseen, jolloin muutos

on lähtöisin miehen omista tarpeista ja hänen ehdoillaan. Esimerkiksi perhevapaajärjestelyissä perusteluksi hahmotetaan tällöin miehen oikeus perhepoliittiseen tukeen ja vanhempainvapaaseen, ei niinkään äidin mahdollisuus kodin ulkopuoliseen työelämään tai sukupuolten tasa-arvoon. Käsitystä miehen tarpeesta lapseen tarjotaan tulkintani mukaan myös analysoitavassa aineistossa, mutta sitä kuvataan yhteydessä lapsen etuun. Miehen muutos näkyy myös konkreettisen arjen aktiivisuuden kuvailuna, jonka merkitykseen vedotaan niin lapsen kuin miehenkin edun vuoksi. Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan erokokemus voi myös usein muuttaa isän käsitystä vanhemmuudesta. Etenkin Ruotsissa suositun vuoroviikkoasumisen on nähty vaikuttaneen miesten kokemuksiin uusista kyvyistä ja taidoista (Johansson & Andreasson 2017) ja eronjälkeisen isyyden paradoksiksi onkin kuvattu miesten kokemusta ”isyyteen heräämisestä” vasta eron jälkeen (Hokkanen 2005).

”Kyse on siitä, että lapsi tuntee olonsa turvalliseksi isänsä seurassa, ottaa tähän kontaktia ja saa myös vastavuorisesti tarvitsemaansa huomiota niin sanoina kuin tekoinakin. Nämä asiat kehittyvät lapsen varttuessa ja viettäessä isänsä seurassa riittävän paljon aikaa.”(Valtonen)

”Eipä mies voi juuri keksiä mukavampaa puuhaa kuin vastasyntyneen peseminen verestä ja limasta” (Sund)

Aineistossa miehen kannustaminen ulottuu myös eroa edeltävään elämänvaiheeseen, miehiä kutsutaan osallistumaan lasten arkeen jo syntymästä lähtien. Turvalliseen vuorovaikutussuhteeseen, riittävään yhteiseen aikaan ja toimintaan kehoitetaan panostamaan alusta alkaen. Rantalaiho (2003, 222) huomauttaa myös, kuinka mies näyttäytyy vastaanottajana miehen tarve lapseen-diskurssin sisällä. Tällöin lapsesta tuleekin aktiivinen osapuoli vain hoivattavan sijaan, ja vastavuoroisuuden eetos näkyy myös miehen muutosta kuvaavassa diskurssissa. Näin lapsuus ja isyys muodostuvat tarpeiden vuorovaikutuksessa, jolloin myös lapsi voi olla antajan asemassa. Näkemys tuo esiin isän tarpeen emotionaaliselle ja rakkaudelliselle vuorovaikutukselle myös parisuhteen ulkopuolella. Sen voisi havainnollistaa osittain yhteneväksi feministisen tutkimusperinteen näkemyksen kanssa, jossa isien lisääntyvä hoiva nähdään myös vapautumisena ja mahdollisuutena. Viimeisin tekstikatkelma osoittaa aineistossa käytetyn vakuuttelun keinojen olevan myös monitulkintaisia, sillä lauseen voisi tulkita myös ironiseksi tai huumoriksi.

6. Yhteenveto ja pohdinta

Tässä tutkielmassa olen analysoinut retorisen diskurssianalyysin keinoin miesaktivistien julkaisemia ero-oppaita, joissa keskiössä on ollut eronneiden isien opastaminen ja vertaistuen tarjoaminen. Olen vastannut tutkimuskysymykseeni paikantamalla aineistosta kolme isyyttä jäsentävää diskurssia, jotka esiintyvät osin rinnakkain merkityksellistäänsä tavoiteltuja isänä olemisen tapoja sekä eriteltyt argumentteja tukevaa retoriikkaa. Diskursseissa on näkyvillä uuden isyyden paradigma sekä miesnäkökulmainen tarve monipuolistaa maskuliinisuuteen liittyviä käsityksiä. Esimerkiksi tunteiden näyttäminen ja hoiva pyritään tuomaan esiin uudenlaisina miehisyteen ja isyyteen liitettävänä piirteinä. Korostuneen paatoksellisen retoriikan käyttö paljastaa argumenttien sisältävän myös syyllistävyyttä ja äitiyden ja isyyden vastakkainasettelua, jotka saattavat toisaalta vaikuttaa isyyden vahvistumiseen jopa negatiivisesti. Isyyttä käsitteellistetään osin voimakkaastikin miehuuden käsitteen kautta, jolloin keskeiseksi tulkinnaksi nousee miesvanhemmuuden ja naisvanhemmuuden erillisuus. Toisaalta miehuuden ja aktiivisen isyyden välillä ei suoraan ilmaistu olevan ristiriitaisuuksia.

Molemmista teksteistä ohjeistettiin käytännön tasolla eronneita isä yhtiä pysymään rauhallisena ja toimimaan myötäilevästi, toisaalta taas taistelemaan oman asemansa säilyttämiseksi. Kyseiset kehotukset tuovat kuitenkin näkyville jonkinlaisen ristiriidan liittyen käytännön isyyden muutosvaatimukseen ja maskuliinisuuden säilyttämiseen. Yhtiä isä esitettiin miehenä, jonka velvollisuutena on osallistua aktiivisesti lasten arjen järjestelyyn. Toisaalta taas osoitettiin, kuinka aktiivista toimijuutta perheessä on pidetty äidin vastuuna ja oikeutena, johon miehen tulee viimeistään eron jälkeen puuttua säilyttääkseen asemansa isänä. Isän heikkoa asemaa vanhempana kuvattiin sukupuoleen kytkeytyneenä tosiasiana, johon etsittiin syyllisiä niin miehiä syrjivistä ja naisia suosivista rakenteista, kuin toisaalta miesten ja naisten omasta käyttäytymisestäkin. Ratkaisuksi isien kokemaan epätasa-arvoon tarjottiin ainakin miesten voimaantumista, taistelua ja vapaaehtoista suuntautumista kohti hoivaa ja 'naisen valtakunnaksi' kuvailtua kodin piiriä. Tulkitsen havainnon mielenkiintoiseksi osoitukseksi siitä, kuinka samankaltaisia

Perheasiantuntijoiden teksteistä ja perhepoliittisista asiakirjoista käydyt tutkimukselliset keskustelut (Vuori 2004; Vuori 2009; Rantalaiho 2003) osoittavat isyyden useimmiten näyttävä miehen henkilökohtaisena valintana, johon isä on asiantuntijoiden teksteissäkin pyritty kannustamaan ja houkuttelemaan. Henkilökohtaisen valinnan näkemyksessä korostuvat myös miehen tekemien valintojen kauaskantoiset seuraukset niin lasten kuin miehen itsensäkin

elämässä (Vuori 2009, 61). Myös miesaktivistien ero-oppaissa isiä kannustetaan tekemään oikeita valintoja isänä, jotta miehen vanhemmuus toteutuu halutulla tavalla. Ohjeistuksissa vuorottelivat mielenkiintoisella tavalla neuvottelut maskuliinisuuden säilyttämisestä ja uudenlaisena kuvatusta hoivaavasta isyydestä. Miehen ja isän muutos ei toisin sanoen näyttäyty aineistossa yksiselitteisenä, vaan vaatii sekä vallan palauttamiseen liittyvää toimintaa että henkilökohtaista muutosta osallistuvammaksi isäksi.

Yleisesti ottaen isyyden positiivisen muutoskertomuksen (Aalto 2012b) ja uuden isyyden eetoksen (esim. Johansson & Andreasson 2017; Eerola 2012) voi tulkita näkyvän aineistossa selkeästi. Sen ei kuitenkaan nähdä välttämättä olevan saavutettu asiantila, joko isän oman toiminnan tai ulkopuolisen (usein äidin tai sosiaalitoimen) uhan vuoksi. Uuden isän paradigma toistuu aineistossa hoivaavan isän merkityksellisyytenä, joka kuitenkin nivoutuu isän roolin lisäksi mieheyteen ja argumentointiin oikeanlaisesta miehuudesta. Isän läsnäolon merkitystä perustellaan pääosin lapsen ja miehen edulla, jolloin sen voi nähdä kytkeytyvän miehen tarve lapseen-diskurssiin. Kun isyyttä merkityksellistetään miehen ”omana” vanhemmuutena, tullaan yleensä myös uusintaneeksi vanhemmuuden sukupuolijakoa (Rantalaiho 2003, 221).

Miehuuteen viittavilla toimintatavoilla ja argumenteilla pyrittiin aineistossa yleensä varmistamaan omien oikeuksien toteutuminen sekä isänä että miehenä, jolla eroprosessissa on usein vastassaan monenlaisia neuvotteluja. Retorisista keinoista merkittävimpiä aineistossa olivat kategorisointi ja vaihtoehdottomuuspuhe. Retoriikka keskittyi pääosin tunteiden keinoin vakuutteluun, paatukseen. Paatoksellisuus oli tulkittavissa monelta kohtaa myös uhrin aseman ja syyllisen etsinnän osoittamisena, jolloin uhrin asemaan asetui yleensä vähemmän valtaa omannut vanhempi, aineiston tapauksessa aina lähtökohtaisesti isä. Kurki-Suonion (1999) havainnollistaman avioerojen syyllisyysperiaatteen jäljet vaikuttavat aineiston analyysin perusteella yhä näkyvän miesaktivistien käyttämässä retoriikassa. Syyllisyys avioeroon ei kuitenkaan nykyisin ole huoltajuuspäätöksiä määrittävä tekijä, vaikka sen voi havaita näkyvän ero-oppaissa. Miessakit ry:n toiminnanjohtajan Tomi Timperin (2012) mukaan miesten syyllistymiskokemukset sosiaalisissa ongelmissa ovat yksi miesnäkökulmaisista yhteiskunnallisista haasteista, ja analyysin perusteella ero-oppaiden voi tulkita myös pyrkivän murtamaan syyllistymisen kokemusta kannustamalla ja ohjaamalla isiä aktiivisuuteen syyllistymisen sijaan. Syyllisyyden kokemusta pyritään tosin aineistossa suuntaamaan äärimmäisten ilmaisujen keinoin pääosin eronneiden isien ulkopuolisiin tekijöihin.

Tulokset asettuvat selkeästi osaksi argumentointia uuden isän puolesta, johon esimerkiksi jaetun vanhemmuuden ja aktiivisen isän ihanne liitetään. Sen sijaan vanhemmuudesta, ja näin ollen myös sukupuolten välisestä tasa-arvosta keskustellaan toisenlaisesta näkökulmasta kuin kriittisen miestutkimuksessa ja feministisessä teoriaperinteessä. Myös käsitys sukupuolen rakentumisesta pohjautuu ero-oppaissa selkeään miehen ja naisen kategoriaan, joka määrittää yksilön toiminnan. Havainto osoittaa 2000-luvun alulla miesaktivismiin suuntausten olleen monin tavoin vastakkaisia sukupuolentutkimuksellisen ja kriittisen miestutkimuksen näkemysten kanssa, ja ero-oppaiden kirjoittajien nähden valtaan liittyvät kysymykset toisenlaisesta näkökulmasta. Toisaalta taas esimerkiksi miehen vapautuminen hoivaavaan ja tasan jaettuun vanhemmuuteen on sekä miesaktivistien että kriittisen miestutkimuksen näkökulmasta positiivinen asia, josta on keskusteltu jo pitkään.

Tutkielmani aineisto asetti kokonaisuudessaan mielenkiintoisen haasteen, sillä esitetyt mielipiteet olivat hyvin kärkeviä. Toisinaan jouduin myös pohtimaan tulisiko tekstejä tulkita satiirina, ottaen huomioon etenkin Ralf Sundin teoksen kantaa ottavan tarkoituksen. Molemmissa ero-oppaissa esitetään kuitenkin hyvinkin henkilökohtaisia näkemyksiä ja käytännön ohjeistuksia, joiden tavoitteiden voi tulkita olevan monien miesaktivistien tavoitteiden kanssa linjassa, ja analyysia varten rajatun aineiston ulkopuolelle jäi yhä paljon tutkimisen arvoista tietoa isyyden kokemuksesta. Aineiston ei silti voi täysin tulkita edustavan 2000-luvun alun suomalaisen miesliikkeen tai Miessakit ry:n näkemyksiä kokonaisuudessaan, mutta sen voisi rinnastaa asiantuntijan tai kokemusasiantuntijan puheenvuoroihin. Näkemykset ovat erityisen merkityksellisiä ja mielenkiintoisia myös siksi, että miesten ei ole kuvattu järjestäytyneen isyyskysymyksen alle tai politisoineen miehuutta ja isyyttä kovin laajasti (ks. Jallinoja 2006; Vuori 2001).

Tutkielman asetelma ja tulokset jättivät tilaa myös jatkotutkimukselle. Eräs näkökulma voisi olla tarkastella asiaa ajallisen muutoksen näkökulmasta käsin: millä tavalla isyyskäsitykset miesaktivistien julkaisuissa ovat muuttuneet, ja minkälaisia näkemyksellisiä eroavaisuuksia miesliikkeen sisältä löytyy? Myös avioerojen ja parisuhteen näkökulmasta isyyttä voisi tutkia tarkemmin. Isien ja lasten yhdessäoloa koskevassa tutkimuksessa on isien havaittu viettävän enemmän aikaa lasten kanssa eron jälkeen, ja myös parisuhdetyytyväisyydellä on tutkitusti havaittu olevan yhteys lasten kanssa vietetyn ajan määrään (Halme 2009). Perhe-elämään ja parisuhteisiin liittyviä epä-tasa-arvon kokemuksia sopisi siis tarkasteltavan laajemminkin.

7. Lähteet

Aalto, Ilana & Mykkänen, Johanna (2010) *Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 34.

Aalto, Ilana (2012) (b) *Isyyden aika: historia, sukupuoli ja valta 1990-luvun isyyskeskusteluissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Aalto, Ilana (2012) *Isyys – suomalaisen miestutkimuksen mukavuusalue*; Jokinen, Arto & Ahlbäck, Anders & Kinnarinen, Kirsi (2012b) *Näkymätön sukupuoli näkyväksi*; Timperi, Tomi (2012) *Miesjärjestöjen keskusliitto* Teoksessa Jokinen, Arto (toim.) (2012) *Mieskysymys: Miesliike, -työ, - tutkimus Ja tasa-arvopolitiikka*. Tampere: Tampere University Press.

Aarseth, Helene (1995) *Changing Men – Opening for New Perspectives on the Family?* Julkaisematon esitelmä naistutkimuksen päivillä Helsingissä 11.11. 1995.

Burke, Kenneth (1950) *A rhetoric of motives*. Berkeley: University of California Press.

Castrén, Anna-Maija & Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (2019) *Harvinaisesta ja kielletystä tavanomaiseksi ja hyväksytyksi: muuttuva kulttuurinen ymmärrys av(i)oerosta suomalaisessa yhteiskunnassa*. Janus vol. 27 (4) 2019. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Dept. of Social Policy. 344–36

Connell, Raewyn (1987) *Gender and power*. Stanford: Stanford University Press.

Eerola, Petteri (2015) *Responsible fatherhood. A Narrative Approach*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Foucault, Michel (1969) *Tiedon arkeologia*. (suom. Tapani Kilpeläinen). Tampere: Vastapaino.

Haapanen, Pirkko (1996) *Roomalaisten korkein taito. Johdanto antiikin retoriikkaan*; Summa, Hilikka (1996) *Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus*; Palonen, Kari (1996) *Retorinen käänne poliittisen ajattelun tutkimuksessa. Quentin Skinner, retoriikka ja käsitehistoria* Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.) (1996) *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino

Halme, N. (2009) *Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo: Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi*. Tampere: Tampere University Press.

Hakovirta, Mia & Broberg, Mari (2014) *Isyys eron jälkeen*. Teoksessa Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna (toim.) (2014) *Isän kokemus*. Helsinki: Gaudeamus.

Hearn, Jeff (1999) *Pro-feminist, Fathers and Fatherhood. Konferenssiraportti*. TemaNord: 1999:559. Kööpenhamina

- Hearn, Jeff (2004) *From Hegemonic Masculinity to the Hegemony of Men*. *Feminist Theory*, 5(1), 49–72. <https://doi.org/10.1177/1464700104040813>
- Hearn, Jeff ja Hertta Nieminen (2006). “Miesliikkeet” ja feminismi Suomessa: Järjestöt, verkostot ja sosiaaliset suhteet. Teoksessa Anna Moring (toim.) *Sukupuolen politiikka. Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa*. Helsinki: Otava, 101–108.
- Hokkanen, Tiina (2005) *Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huttunen, Jouko (2001). *Isänä olemisen uudet suunnat: Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ilmonen, Kari (2001) *Eräs tie diskurssianalyysiin. Esimerkkinä Chydenius-instituutin vaikuttavuustutkimus*. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2001) *Ikunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Jallinoja, Riitta (2006) *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Johansson, Thomas & Andreasson, Jesper (2017). *Fatherhood in transition: masculinity, identity and everyday life*. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-58953-8>
- Jokinen Arto (toim.) (1999) *Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja*. Tampere: Tampere University Press.
- Jokinen, Arto (2004) *Diskurssianalyysin kourissa. Sotilasteksteissä muodostuva miehisuus*; Vuori, Jaana (2004) *Sukupuolen ja seksuaalisuuden retorinen analyysi*. Teoksessa Liljeström, Marianne (toim.) (2004) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto (2012) (a) *Kriittinen miestutkimus*. Teoksessa Juvonen, Tuula & Rossi, Leena-Maija & Saresma, Tuija (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Kiiski, Jouko (2011) *Suomalainen avioero 2000-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään?* Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities, and Theology No 15. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Korhonen, Merja (2004) *Työssäkäyvä isä*; Vuori, Jaana (2004) *Isyyden mallit ja isien valinnat*. Teoksessa Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.) (2004) *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Kangas, Janne (2009) *Isän ja äidin oikeudellisesta asemasta kriisitilanteessa*. Teoksessa Jousmäki, Ari & Kosonen, Liisa (toim.) (2009) *Syytettynä isä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy.

Kotro, Arno & Sepponen, Hannu T. (toim.) (2007) *Mies vailla tasa-arvoa*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.

Kurki-Suonio, Kirsti (1999) *Äidin hoivasta yhteishuoltoon – lapsen edun muuttuvat oikeudelliset tulkinnat*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Markkola, Pirjo & Östman, Ann-Catrin & Lamberg, marko (toim.). (2014) *Näkymätön sukupuoli: mieheyden pitkä historia*. Tampere: Vastapaino.

Ojala, Hanna & Pietilä, Ilkka (2013) *Maskuliinisuuden hegemoniasta monenkirjaviin eroihin: kriittisen miestutkimuksen avauksia vanhenemisen tutkimukseen*. Tampere: Tampere University Press.

Rantalaiho, Minna (2003) *Pohjoismaisen isyysspolitiikan isäkuva*; Nätkin, Ritva (2003) Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin Ritva (toim.) (2003) *Perhe murroksessa: kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus.

Sarasoja, Laura & Rantala, Kati (2015) *Ero lapsiperheessä: elatus, hoito ja vuoroasuminen*. Katsauksia 2/2015. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

Vuori, Jaana (2001) *Äidit, isät ja ammattilaiset: sukupuoli, toisto ja muunnemat asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Tampere: University of Tampere.

Vuori, Jaana (2004) *Isyyden mallit ja isien valinnat*. Teoksessa Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.) (2004) *Isäkirja*. Tampere: Vastapaino.
Lastensuojelulaki 417/2007 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 1.4.2020.

Vuori, Jaana (2009) *Men's Choices and Masculine Duties: Fathers in Expert Discussions. Men and Masculinities*. [Online] 12 (1), 45–72

Elektroniset lähteet

Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 28.3.2020

Miessakit ry: Missio ja arvot. Osoitteessa <https://www.miessakit.fi/miessakit-ry/missio-ja-arvot/>. Viitattu 15.4.2020.

Miesjärjestöjen keskusliitto. Osoitteessa <https://www.miesjarjestojenkeskusliitto.fi/>. Viitattu 2.4.2020.

Tieteen termipankki. Kirjallisuudentutkimus:pamfletti. Osoitteessa <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:pamfletti>. Viitattu 13.12.2019.

Tilastokeskus 2020. Työelämä: Työelämän sukupuolen mukainen eriytyminen. Osoitteessa <https://www.tilastokeskus.fi/tup/tasaarvo/tyoelama/index.html#segregaatio>. Viitattu 15.4. 2020.

Tilastokeskus 2019. Isät tilastoissa 2018. Osoitteessa https://www.stat.fi/tup/tilastokirjasto/isat_tilastoissa_2018.html. Viitattu 10.4.2020.

Tilastokeskus 2018. Sivilisäädyn muutokset 2018. Osoitteessa https://www.stat.fi/til/ssaaty/2018/ssaaty_2018_2019-06-18_tie_001_fi.html. Viitattu 10.5. 2020

Väestöliitto 2018. Lapsen etu. Osoitteessa https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/avio-ja_avoliiton_lakitieto/lapsen_etu/
Viitattu 30.3.2020

Aineisto

Sund, Ralf (2005) *Ero! Selviytymisopas miehelle*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Valtonen, Markku (2007) *Mitä miehen täytyy tietää ja sietää? Selviytyminen sosiaalitoimen asiakkaana eron jälkeen*. <https://docplayer.fi/216882-Markku-valtonen-erotilanteen-psykologiaa.html>